

**VYSOKÁ ŠKOLA EVROPSKÝCH A REGIONÁLNÍCH
STUDIÍ, O. P. S., ČESKÉ BUDĚJOVICE**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

ISLÁMSKÝ FUNDAMENTALISMUS A EVROPSKÁ UNIE

Autor práce: Luboš Melichar
Studijní obor: Regionální studia
Forma studia: Kombinovaná
Vedoucí práce: doc. Ing. Štefan Danics, Ph.D.
Katedra: Katedra evropských studií a veřejné správy

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně s využitím uvedených pramenů a literatury.

Souhlasím, aby práce byla uložena v knihovně Vysoké školy evropských a regionálních studií v Českých Budějovicích a zpřístupněna ke studijním účelům.

.....

Děkuji vedoucímu bakalářské práce doc. Ing. Štefanu Danicsovi, Ph.D., za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce.

Obsah

Obsah	4
Úvod.....	6
I. Charakteristika náboženského fundamentalismu.....	9
1.1 Vymezení islámského fundamentalismu.....	15
1. 1. 1 Islám.....	15
1. 1. 2. Islámské obrození	17
1. 1. 3 Islamismus	23
1. 1. 4 Vznik a vývoj islámského fundamentalismu v Egyptě.....	25
1. 1. 5 Islámistické organizace.....	33
1. 2 Islamistický terorismus	33
1. 2. 1 Skrytý islámský teror v Pákistánu a jeho vazby na Evropu.....	35
1. 2. 2 Tálibán	35
1. 2. 3 Džihád.....	36
1. 2. 4 Tři základní definice džihádu	37
II. Euroislám.....	40
2.1 Počty muslimů v členských zemích Evropské unie a ve Švýcarsku.....	40
2.2 Problémy integrace muslimů v Evropské unii	40
2. 2. 1 Sociální postavení muslimů v Evropě	41
2. 2. 2 Problémy integrace ze strany muslimů.....	41
2. 2. 3 Vztah islámu a národních legislativ hostitelských zemí.....	42
2. 2. 4 Modely přístupů k muslimské komunitě v zemích EU	48
2. 2. 5 Islamofobie	52
2. 2. 6 Ze správy EUMC – hlavní poznatky a závěry.....	53
2. 2. 7 Multikulturalismus.....	55
III. Opatření EU vůči islámským fundamentalistům	57
3. 1 Dva hlavní typy motivace extrémních islámských uskupení a teroristických organizací	57
3. 2 Bezpečnostní politika EU.....	57

3. 3 Integrovaný proces muslimů v ČR	58
3. 4 Mediální obraz muslimů v ČR	59
Závěr	60
Literatura	61
Elektronické informační zdroje.....	63
Seznam příloh.....	64
Abstrakt	65
Abstract	66

Úvod

Impulzem pro volbu tématu týkajícího se mé bakalářské práce mi byla osobní zkušenost se světem islámu, jíž byla má návštěva Egypta. Po této zkušenosti jsem si uvědomil, že o islámu a muslimech vím velice málo, a proto jsem se rozhodl využít prostor bakalářské práce k rozšíření svých vědomostí v této oblasti. Za pomoci teoreticko – metodické analýzy níže uvedené literatury se zaměřuji na problematiku islámského fundamentalismu. Použitou literaturu lze podle autorů rozdělit na dvě části. První část pochází evidentně z pera apologetů islámu. Druhou část píší naopak kritici islámu a nutno dodat, že jsou mnohdy velmi nesmlouvaví. V první kapitole se zamýšlím nad úlohou islámského fundamentalismu v současném světě a komparuji jej s ostatními typy náboženského fundamentalismu a zkoumám, v jakých aspektech spočívají jeho odlišnosti. Hledám konkrétní příčiny jeho vzniku. Ve své práci hledám paralelu základních funkcí islámského fundamentalismu k základním obecným funkcím jakékoli jiné politické ideologie. Jako všeobecné funkce politických ideologií můžeme označit následující:

- Funkce vysvětlovací – vysvětluje lidem politické události, jevy, dění, příčiny krizí, konfliktů a válek.
- Funkce hodnotící – dává lidem kritéria a žebříčky hodnot, určuje, co je dobré a co zlé.
- Funkce orientační – ta orientuje své stoupence k určité identitě, vědomí sounáležitosti, spojuje lidi v určité sociální skupině.
- Funkce programová – ta nabízí základní rysy politického programu.

Rovněž hodnotím podobnost základních rysů islámského fundamentalismu se základními obecnými rysy politických ideologií. To znamená, že všechny ideologie:

- přicházejí s určitým hodnocením (kritikou) stávajícího uspořádání a to obvykle v podobě jakéhosi „světového názoru“.
- předkládají model žádoucí budoucnosti, nějakou vizi „dobré společnosti“.

- objasňují, jakým způsobem by se politická změna mohla a měla přivodit.¹

Ve druhé kapitole se nejprve ve stručnosti seznámíme s pojmem islám, a to jen proto, abychom si islámský fundamentalismus vymezili v jeho širším kontextu. Upozorním zde na politický aspekt v islámu samotném. V této kapitole se rovněž zabývám pojmem islámské obrození, jehož nedílnou součástí právě islámský fundamentalismus je. Také zde pojednávám o islamismu jako o zcela zjevné politické ideologii. Řeším zde i wahhábovské hnutí a jeho současnou podporu terorismu v islámském světě a muslimských diasporách v Evropě. Wahhábovci silně ovlivnili vznik a vývoj muslimského bratrstva v Egyptě. A to již přecházím k vzniku a vývoji islámského fundamentalismu v Egyptě, který bývá označován za kolébkou islámského fundamentalismu a Muslimské Bratrstvo bylo až do nástupu „džihádistických“ skupin nejdůležitější fundamentalistickou organizací islámského světa. A také to byl Egypt, odkud se islámský fundamentalismus rozšířil do 40-50 zemí světa, a některé zdroje hovoří až o 70 zemích. Proto se touto problematikou budu zabývat poněkud více, jelikož je zde vývoj možno zkoumat v širokém časovém horizontu a rovněž je zde zajímavý rozsah rozšíření se islámského fundamentalismu ve světě.

Ve třetí kapitole analyzuji islamistický terorismus, jenž je pro nás Evropany asi největším zdrojem obav a odporu proti islámu.

Ve druhé části práce s názvem Euroislám vycházím z kvalifikovaného odhadu počtu muslimů v jednotlivých členských zemích Unie a poté se věnuji problematice integrace muslimů do evropských společností a s tím spojených třecích ploch. O integraci muslimů v České republice se zmíním jen sporadicky, neboť zde je zatím jen zanedbatelná část naší populace muslimského vyznání a nemohu hovořit v této oblasti o nějakých větších problémech.

V poslední kapitole řeším oblast evropské bezpečnosti, v níž i přes značné zlepšení po 11. září 2001 spatřuji značné nedostatky.

¹ WIKIPEDIE. *Politická ideologie* [Online] [Citace: 18. 3 2010.] Dostupné z WWW: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Politick%C3%A1_ideologie>.

Téma islámu považuji osobně za velmi aktuální a ožehavé a to vzhledem k vysokému nárůstu počtu muslimů v zemích Evropské unie, včetně stavu v blízké budoucnosti. A jelikož Česká republika již podepsala Lisabonskou smlouvu, může se brzy stát, že tyto problémy zakusíme na vlastní kůži.

I. Charakteristika náboženského fundamentalismu

Jedním z hlavních znaků náboženského fundamentalismu² je odmítání rozdílu mezi náboženstvím a politikou - to znamená, že politika je fakticky náboženství, nebo spíše je politika určována náboženskými normami jednání.

Prvky fundamentalismu lze tedy nalézt ve všech hlavních světových náboženstvích v křesťanství, islámu, hinduismu, judaismu, buddhismu i sikhismu. Některé formy náboženského fundamentalismu, převážně ty, jejichž cíle jsou omezené a konkrétní, jsou schopny koexistence s pluralismem (například křesťanský fundamentalismus v USA a židovský fundamentalismus v Izraeli). Současně existují formy náboženského fundamentalismu, které usilují o teokracii, v níž se stát přetvoří na základě náboženských principů a politické postavení člověka bude odpovídající jeho postavení v hierarchii náboženské. To jsou příklady revoluční formy náboženského fundamentalismu, mezi které můžeme zařadit zejména islámský fundamentalismus.³

Z hlediska historického je náboženský fundamentalismus více méně produktem moderní doby a to i přesto že se ohlíží nazpět a vykazuje zřetelné znaky antimodernismu. Proč tedy byl zaznamenán prudký vzestup náboženského fundamentalismu v posledních desetiletích 20. století? Fundamentalismus je poháněn „hledáním smyslu“ ve světě narůstajících pochybností a nejistot (Ruthven 2004). Vyskytuje se převážně ve společnostech, kde dochází ke krizi identity.⁴

Z hlediska náboženského fundamentalismu jsou zde tři zvláště významné faktory přispívající k tomuto problému: sekularizace⁵, postkolonialismus a globalizace. Sekularizace vytěsnila tradiční náboženství z veřejného života a fundamentalismus se

² Je to styl myšlení, kdy určité principy se považují za zcela zásadní „pravdy“, jejichž autorita je bez ohledu na jejich obsah nezpochybnitelná a nade vše povýšená. Jednotlivé fundamentalismy mají proto málo - pokud vůbec něco - společného, nepočítáme-li to, že jejich stoupenci se vyznačují smrtelnou vážností či záplem, pramenící z doktrinární jistoty. Fundamentalismus se zpravidla spojuje s náboženstvím a s vírou v doslovnou pravdivost posvátných textů; lze se s ním však setkat i v politických vyznání. Dokonce i o liberálním skepticizmu lze říci, že obsahuje fundamentalistickou tezi, podle níž o všech teoriích (kromě vlastní) by se mělo pochybovat. Třebaže termín fundamentalismus se často užívá hanlivě na označení nepružnosti, dogmatismu a autoritářství, může označovat i nesobeckost a zásadovost.

³ Heywood, A. *Politické ideologie*. Plzeň : Aleš Čeněk, 2008. s. 297.

⁴ Heywood, A. *Politické ideologie*. Plzeň : Aleš Čeněk, 2008. s. 298.

⁵ Šíření světských čili racionalistických idejí a hodnot namísto idejí a hodnot náboženských či posvátných.

snaží vrátit jej nazpět. Tento „morální konzervatismus“ je patrný zejména u americké tzv. Nové křesťanské pravice a byl také důležitou složkou islámského fundamentalismu v takových zemích jako Irán, Egypt, Turecko, Pákistán a Afghánistán.

Vliv postkolonialismu pomáhá objasnit, proč je fundamentalismus, jakkoli se s ním můžeme setkat prakticky všude, nejsilnější a nejvlivnější v rozvojovém světě. Postkoloniální společnosti se potýkaly s řadou závažných problémů. Koloniální nadvláda například všude devalvovala a často potlačovala domorodé kultury, takže postkoloniální společnosti zdědily oslabené vědomí identity, narušené otupujícím sepětím se západními hodnotami a institucemi, zejména na straně elit. Politická nezávislost nepřinesla ani sociální emancipaci; tradiční imperialismus byl spíše vystřídán neokolonialismem, který je zárukou pokračující globální nerovnosti a podřízenosti západním mocnostem a zájmům. Za takových okolností náboženský fundamentalismus lákal jak proto, že skýtá vyhlídku na nezápadní a často přímo protizápadní identitu, tak proto, že - zejména poté, co v 70. letech poklesl zájem o revoluční socialismus - vyjadřuje tužby chudého městského obyvatelstva a nižších středních tříd.“

Vliv globalizace na vzestup fundamentalismu spočívá v její schopnosti oslabit „občanský nacionalismus“, jenž tvoří základ bezpečné a stabilní politické identity. „Náboženství se tudíž snažilo národ v roli hlavního zdroje kolektivní identity nahradit; to znamená, že fundamentalismus se objevil jako určitá odrůda etnického nacionalismu.“ Fundamentalismus tedy nabývá podoby etnické mobilizace, tam kde je národní identita oslabena nebo ohrožena. (Například: militantní buddhismus u Sinhálců na Srí Lance, hnutí židovských osadníků v Izraeli, v hindském a sikhském extremismu v Indii a v odporu ulsterských protestantů, kteří se staví proti sjednocení Irska.)⁶

Náboženský fundamentalismus není typickou politickou ideologií, je to spíše určitý styl politického myšlení než nějaký skutečný soubor politických idejí a hodnot. Vyplyvá to z toho, že některé fundamentalismy byly spojeny s násilím a protiústavními politickými postupy, zatímco jiné podporovaly pokojné akce a chování v souladu

⁶ Heywood, A.. *Politické ideologie*. Plzeň : Aleš Čeněk, 2008. s. 299.

s právem. Na druhou stranu fundamentalismus lze vidět i jako určitou osobitou politickou ideologií, a to z toho důvodu, že je náboženství velmi silně světsky zaměřeno, z čehož vyplývá jeho vliv na politiku. V některých případech představuje fundamentalismus jakousi formu náboženského nacionalismu a v případě islámu má jasně nadnárodní rozměr (ale o tom později).⁷

Témata příznačná pro náboženský fundamentalismus:

- náboženství a politika.
- motivace fundamentalistů.
- antimodernismus.
- militantnost.

„Klíčovým tématem fundamentalismu je odmítání rozdílu mezi náboženstvím a politikou. Řečeno Chomejním, „politika je náboženství“. ⁸ Naopak hlavním rysem liberální kultury je oddělení veřejného a soukromého. Fundamentalismus rozlišení veřejného a soukromého odmítá, je pro něj příznačná vášnivá angažovanost a zanícení, jež vede k tomu, že se z náboženství stává hlavní zdroj kolektivní identity a lidem dodává pocit přináležitosti a zakořeněnosti.⁹ Charakter ideologie tady vyplývá z odmítání náboženství jako věci výlučně soukromé a osobní. Zdůvodňuje toto následným šířením permisivity, materialismu, korupce, hamižnosti, zločinnosti a nemorálnosti. Fundamentalismus přichází s řešením-stávající struktury nahradit komplexním systémem opírajícím se o náboženské principy, ve kterých je zahrnuto právo, kultura, společnost, politika i ekonomika. Existují dva způsoby reakce na vnímanou zkorumpovanost sekulární veřejné sféry.¹⁰

Je to jednak pasivní fundamentalismus, ten nabádá k odloučení od světa a k vytváření komunit věřících. Tyto skupiny (jako například „Amish“ v USA

⁷ Heywood, A. *Politické ideologie*. Plzeň : Aleš Čeněk, 2008. s. 300.

⁸ Heywood, A.. *Politické ideologie*. Plzeň : Aleš Čeněk, 2008. s. 301.

⁹ Na náboženství pohlížejí náboženští fundamentalisté jako na soubor „zásadních“ a neměnných principů, které diktují nejen individuální chování, ale také organizaci společenského, ekonomického a politického života. Náboženství se nemůže a nesmí omezit jen na „soukromou“ sféru; svého nejvyššího a nadto náležitěho vyjádření dochází v politice masové mobilizace a obnovy společnosti.

¹⁰ Heywood, A. *Politické ideologie*. Plzeň : Aleš Čeněk, 2008. s. 302.

a Heredim¹¹ v Izraeli) jsou přesvědčeny, že z náboženství vyplývají společenské, ekonomické a politické zásady, leč snaží se tyto zásady dodržovat samy - nevnucují je celé společnosti.

Druhá rekce je takzvaný aktivní fundamentalismus, ten jde cestou opozice a boje, měl by být považován za ideologii, neboť zaujímá postoje otevřeně politické.

Fundamentalisté politiku nepovažují za ničemnou, protože v ní spatřují postupy a opatření vlády a státu, který chápou jako nástroj morální obnovy. To, že se fundamentalisté snaží odstranit rozdíl mezi náboženstvím a politikou, vidí jejich kritici jako tendenci fundamentalismu přerůst v totalitarismus.¹² Určité prvky fundamentalismu jsou přítomny ve všech ideologiích a tak lze některé proudy v rámci určité ideologie klasifikovat jako fundamentalistické a jiné nikoli.

V případě náboženských fundamentalistů se „základy“ obvykle vyvozují z posvátných textů - tyto texty je třeba brát doslova. To je případ amerického protestantského fundamentalismu, který dodnes hlásá kreacionismus¹³, přesně podle biblické knihy Genesis, a tudíž zásadně odmítá Darwinovu evoluční teorii. Tyto tendence se objevují ve všech třech „náboženstvích knihy“- v křesťanství, islámu i judaismu; všechna mají posvátné texty, o nichž se tvrdilo, že jsou zjeveným slovem Božím. Aby se k posvátné mu textu dalo přistupovat jako k politické ideologii, je třeba z něj vyabstrahovat, co je v něm „základní“ - všechny posvátné texty totiž obsahují složitou a mnohotvárnou škálu myšlenek, doktrín a zásad. Tak vznikne soubor jednoduchých a srozumitelných zásad, které dohromady přesně a jednoznačně vymezují náboženskou identitu. Již výše jsem zmiňoval „pasivní“ a „aktivní“ fundamentalisty - těm prvním jde především o to, „žít tak, jak kniha káže“, oproti tomu ti druzí prosazují „aktivistické“ čtení textů, které jim umožňuje zredukovat jejich složitost a hloubku do podoby jakéhosi „teologicko-politického plánu“. V islámu se v této souvislosti hovoří o jeho „dynamické interpretaci“.¹⁴

¹¹ Ultraortodoxní židé.

¹² Heywood, A. *Politické ideologie*. Plzeň : Aleš Čeněk, 2008. s. 303.

¹³ Názor, že lidi stvořil Bůh.

¹⁴ Heywood, A. *Politické ideologie*. Plzeň : Aleš Čeněk, 2008. s. 304.

Autoritářská povaha náboženského fundamentalismu spočívá v tom, že má vždy nějakého charismatického vůdce. Fundamentalismus působí na úrovni jak psychologické, tak společenské, podněcuje politický aktivismus a mobilizuje věrné. Ve světě plném nejistoty dokáže nabídnout jistotu, zaměřuje se na některé z nejzávažnějších problémů, před nimiž lidstvo stojí a nabízí řešení jednoduchá, praktická a především absolutní. Dnes přitahuje lidi vzdělané, soustředí se na tužby lidí ekonomicky a politicky marginalizovaných a dalo by se říct, že nahradil socialismus jako ideologii politické obnovy a sociální spravedlnosti. Fundamentalismus se v důsledku své jednoduchosti a omezenosti na základní teze nedokáže vypořádat se složitými problémy nebo dospět k nějakým komplexním řešením.¹⁵

Nejvýraznějším rysem náboženského fundamentalismu je antimodernismus, který modernizaci klade naroveň úpadku a rozkladu. Na západní společnost pohlíží jako na amorální zdegenerovanou. Je zde morální propast mezi západní společností, která uplatňuje liberální individualismus a náboženským fundamentalismem. Zatímco křesťanští fundamentalisté volají po návratu k „rodinným“ či „náboženským“ hodnotám, islámští fundamentalisté si přejí opětovné zavedení práva šarí'a.

Fundamentalismus není tradicionalismus nebo konzervatismus, má i pramálo společného s tradicionalismem. Spíše by se dalo říci, že má blízko k reakčnímu radikalismu Nové pravice, což by mohlo vést až k paralele s fašismem; zde však hrozí nebezpečí, že se přehlédne, nakolik je fundamentalismus živěn skutečným náboženským zápallem.¹⁶

Dalším znakem fundamentalismu je militantnost. Ta může pramenit jednak z konfliktů, ve kterých jde o náboženství, protože náboženství se týká nejzákladnějších hodnot a názorů. To je důvod, proč náboženské války byly a jsou tak časté.¹⁷

Druhým faktorem může být fundamentalismus jako forma politiky identity - to znamená, že je pro lid zdrojem kolektivní identity. Náboženský fundamentalismus

¹⁵ Heywood, A. *Politické ideologie*. Plzeň : Aleš Čeněk, 2008. s. 305.

¹⁶ Heywood, A. *Politické ideologie*. Plzeň : Aleš Čeněk, 2008. s. 306.

¹⁷ Heywood, A. *Politické ideologie*. Plzeň : Aleš Čeněk, 2008. s. 307.

je spjat s rozlišováním mezi „my“ a „oni“ (ti jsou nepřátelští a ohrožují nás). Ohrožující „jiní“ mohou mít podobu od sekularismu a permissivity až po konkurující náboženství, westernizaci, USA, marxismus a imperialismus.

Třetím faktorem militantnosti je to, že fundamentalisté chápou svět manichejsky (svět se vyznačuje bojem dobra a zla, neboli „světla“ a „tmy“). Politický konflikt je pro fundamentalisty bojem, kde zvítězí buď věřící, nebo nevěřící. Důsledkem militantnosti mohou být mimoprávní a mimoústavní politické akce. Nejhorší jsou teroristické akce, které fundamentalisté odůvodňují tím, že svým úsilím o vymýcení zla plní boží vůli. Zde božské právo stojí nad právem lidským. Jako příklady můžeme uvést ničivé útoky organizace al-Káida na Světové obchodní centrum a Pentagon z 11. září 2001. Dále atentát na egyptského prezidenta Anwara Sadata, který v roce 1981 provedli islámští fundamentalisté, zavraždění indické premiérky Indíry Gándhiové militantními síkhy v roce 1984 a vražda izraelského premiéra Jicchaka Rabina, kterého v roce 1995 připravil o život židovský fanatik.¹⁸ Lze rovněž poukázat na teror, který v Izraeli používají islamistické skupiny jako Hizballáh (Alláhova strana) a Hamás a na americké extrémisty, kteří proti umělým potratům bojují někdy i vraždami a bombovými útoky. Zpravidla jsou ale protesty fundamentalistů pokojné a zákonné. Zde bychom jako příklad mohli uvést Novou křesťanskou pravici v USA.

Závěrem této kapitoly lze říci, že všechna náboženství sice plodila fundamentalistická hnutí nebo hnutí fundamentalistického typu, některá jsou však k přeměně ve fundamentalismus možná náchylnější než jiná, případně některá kladou rodícímu se fundamentalismu méně překážek než jiná.¹⁹

Vliv a povaha fundamentalistických hnutí jsou podmíněny sociálními, ekonomickými a politickými strukturami společnosti, ve kterých vznikají. Také se liší politickými cíli a tématy, s nimiž jsou spojeny.

Rozeznáváme tři skupiny těchto cílů a témat. Náboženský fundamentalismus může být využíván 1. jako nástroj dosahování politické obrody (lákavé pro utlačované

¹⁸ Heywood, A. *Politické ideologie*. Plzeň : Aleš Čeněk, 2008. s. 308.

¹⁹ Heywood, A. *Politické ideologie*. Plzeň : Aleš Čeněk, 2008. s. 309.

národy), 2. jako způsob vzepření se nepopulárnímu vůdci či nepopulární vládě a vytvořit politickou kulturu, nebo 3. jako prostředek posilování ohrožené státní či etnické identity. Rozlišujeme tři hlavní podoby fundamentalismu:

- islámský fundamentalismus.
- křesťanský fundamentalismus.
- ostatní fundamentalismy.

To se již přesouváme k další kapitole, ve které se za pomoci analýzy několika literárních zdrojů pokusíme o vymezení pojmu islámský fundamentalismus.²⁰

1.1 Vymezení islámského fundamentalismu

1.1.1 Islám

Nejprve se ve stručnosti seznámíme s pojmem islám. Islám je náboženství, které je po staletí praktikováno v rámci různých politických forem. Ústavy většiny států s muslimskou většinou zakotvují islám jako státní náboženství a Islámská jurisprudenc (šarí'a) je zdrojem pořádku a další legislativy. Sekularismus je vnímán jako cizorodý až protiústavní prvek (výjimkou Tunisko, Turecko).

- Islám je politicky konstitutivním prvkem.
- Prvek neseparovanosti náboženství a politiky vyjadřuje jádro vlastního historického procesu.

Islám se manifestuje v kulturách, které přetváří (přes 20 kulturních zón) a zároveň se manifestuje teritoriálně ve více jak 70 zemích žije dnes zhruba 1,3 miliardy muslimů. Součástí islámu jsou místní zvyklosti (maraboutismus v sev. Africe) atd.

Povinnosti pravého věřícího

„Ústředními ctnostmi islámu jsou pravá víra v Boha a v poslední soud a pak dobročinnost a dodržování daného slova.

²⁰ Heywood, A. *Politické ideologie*. Plzeň : Aleš Čeněk, 2008. s. 310.

Zbožný je ten, kdo uvěřil v Boha, v den soudný, v anděly, Písmo a proroky a rozdává z majetku svého – bez ohledu na lásku k němu – příbuzným, sirotkům, nuzným, po cestě (Boží) jdoucím, žebrákům a na otroků vykoupení, a ten, kdo modlitbu dodržuje a almužnu udílí. A zbožní jsou ti, kdož úmluvy své dodržují, když je jednou uzavřeli a v protivenství, v neštěstí a v dobách násilí jsou trpěliví – to jsou ti, kdož pravou víru mají, a to jsou bohobojní.“

[Korán 2:177]

Korán

„Pro všechny muslimy je Korán (al-Qur’án) slovem Božím. Je konečným a dokonalým zjevením, seslaným v arabštině jeho proroku Muhammadovi prostřednictvím archanděla Gabriela v řadě zjevení, jež se uskutečnila v západní Arábii v letech 610 až 632.“²¹

Lze konstatovat, že ve srovnání s křesťanstvím je „nedostatečně duchovní“ či „příliš politický“ charakter islámu založen už v samotném jeho zrodu. Muhammad své působení téměř od počátku propojil se sociální realitou a politickou praxí své doby.²² K prohloubení politizace islámu došlo v období „správně vedených“ chalífů v letech 632-661. Boj mezi „kolektivistickým“ a „dědičným“ pojetím legitimacy moci převážil nad duchovním rozvojem islámské věrouky. Právě otázky legitimacy moci a nástupnictví, jež stály u zrodu ší’itské politické teorie, jsou dodnes podstatou doktrinárního soupeření mezi oběma hlavními větvemi islámu.²³

Islám je po křesťanství druhým nejrozšířenějším náboženstvím na světě s nejvíce narůstajícím počtem stoupenců. Islám je však rozšířen téměř ve všech částech světa. „Islám nepochybně není a nikdy nebyl pouhé náboženství“. Je to spíše zvláštní způsob života, zahrnující předpisy regulující morální, politické i ekonomické chování jednotlivců i celých národů, resp. států.

Islám je založen na učení proroka Muhammada (asi 570-632 po Kr). Muslimové věří, že Bůh Muhammadovi zjevil Korán, který společně se Sunnou (Muhammadovy

²¹ Lunde, P. *Islám - Víra, kultura, dějiny*. Praha : Knižní klub, 2004. s. 24.

²² Mendel, M. *Islámská výzva*. Brno : Atlantis, 1994. s. 69.

²³ Mendel, M. *Islámská výzva*. Brno : Atlantis, 1994. s. 65.

činy a slova) považují za základní prameny islámu. Muslimové nepovažují Muhammada za zakladatele nového náboženství, ale za obnovitele původní monoteistické víry Abraháma, Mojžíše, Ježíše i dalších proroků islámu. Podle islámské tradice židé a křesťané zkreslili zjevení daná Bohem skrze proroky, a to buď změnou textu, nesprávnou interpretací nebo obojím.

V rámci islámu existují dvě hlavní sekty, vzniklé během prvních padesáti let po Muhammadově smrti. Většina muslimů se hlásí k sunnitům, zatímco jen zhruba desetina se hlásí k šíitům, soustředěným v Iránu a Iráku.

Fundamentalismus v islámu neznamena víru v doslovnou pravdivost Koránu, protože v tu věří všichni muslimové; v tomto smyslu jsou všichni muslimové fundamentalisty.²⁴

1. 1. 2. Islámské obrození

Muslimové hledají zdroj identity, smyslu, stability, legitimity, rozvoje, moci i naděje v islámu. Součástími procesu islámského obrození jsou: přijetí modernity, odmítnutí západní kultury a příklon k Islámu. Islámské obrození je široké intelektuální, kulturní, společenské i politické hnutí prostupující celým islámským světem. Ve většině muslimských zemí ovlivnilo společnost i politiku.

Islámský fundamentalismus, běžně chápaný jako politický islám, je jen jednou součástí tohoto obrození. Mezi znaky obrození v osobním životě patří: stále častější dodržování náboženských rituálů, rostoucí počet náboženských programů a publikací, zvýšený důraz na islámské oblečení a hodnoty, revitalizace sufismu (mysticismu).

Ve veřejné sféře: větší počet islámsky orientovaných vlád, organizací, zákonů, bank, sociálních služeb i vzdělávacích institucí (zvyšující se počet islámských škol, islamizace učebních osnov ve státních školách).

Svémi politickými projevy se islámské obrození někdy podobá marxismu - disponuje posvátnými texty, vizí dokonalé společnosti, je mu vlastní zaujetí

²⁴ Heywood, A. *Politické ideologie*. Plzeň : Aleš Čeněk, 2008. s. 310.

pro zásadní změny, odmítání stávající moci i národního státu a též doktrinální pestrost sahající od umírněného reformismu k militantnímu revolucionářství.

Jeho další analogií je protestantská reformace – oba tyto fenomény jsou reakcí na stagnaci a zkaženost existujících institucí: dovolávají se návratu k čistší a náročnější formě svého náboženství: kážou práci, řád a disciplínu; oslovují dynamickou střední třídu. Oba jsou navíc komplexními hnutími nejrůznějších proudů, z nichž dva jsou hlavní: luteránství a kalvinismus v protestantismu, šíitský a sunitský fundamentalismus v islámu.

Je nutno dodat, že zatímco vliv reformace na konci šestnáctého století zasáhl pouze sever Evropy, islámské obrození se koncem dvacátého století dotklo skoro každé muslimské společnosti. Islámské symboly, dogmata, zvyky, instituce, politika a organizace nabývaly na všeobecné vážnosti od počátku sedmdesátých let. Přijímala je jedna miliarda muslimů od Maroka po Indonésii od Nigérie po Kazachstán. Nejprve islamizace pronikala do oblasti kulturní, teprve pak i do sféry sociální a politické.

Za hlavní prvek islamizace můžeme považovat vznik islámských společenských organizací a pohlcení dříve existujících organizací islámskými skupinami, důsledkem čehož byl zrod islámské „občanské společnosti“. Jako příklad bychom si mohli uvést celou síť islámských organizací, která vznikla v Egyptě počátkem 90. let 20. století a náplní její činnosti bylo poskytovat velmi početné egyptské chudině zdravotnickou a sociální péči, vzdělání i další služby (supluje činnost vlády).²⁵

Na západním břehu Jordánu a v pásmu Gazy vznikaly z podnětu islámských organizací studentské spolky, organizace mladých i náboženská, společenská a vzdělávací sdružení, které zahrnovaly školy od mateřských školek po islámskou universitu, kliniky, dětské domovy, domovy důchodců i systém islámských soudců a usmiřovatelů. V sedmdesátých a osmdesátých letech se činnost těchto organizací rozšířila také v Indonésii, z níž největší nese název Muhammádija, která vytvořila „náboženský sociální stát“ uvnitř sekularizovaného státu.

²⁵ Huntington, S. P. *Střet civilizací*. Praha : Rybka Publisches, 2001. s. 121-123.

Politické projevy islámského obrození – nedosahují ani zdaleka takového rozšíření jako projevy kulturní a sociální. Obecnější tendence rozsahu a formy podpory islámských hnutí: tato hnutí většinou nepodporuje venkovská elita, rolníci ani starší lidé.

Podobně jako fundamentalisté v jiných zemích i islamisté nejčastěji bývají účastníky a produkty procesu modernizace. Jedná se o mobilní a moderně orientovanou skupinu mladých lidí, které lze rozdělit na tři skupiny:

Studenti a intelektuálové ti bývají nejčastěji členy militantních kádrů a přepadových komand. Tvoří většinou jádro revolučních hnutí.

Městská střední třída - zde můžeme uvést jak tradiční skupinu (obchodníci, kupci, živnostníci či majitelé malých podniků), tak i nejvzdělanější skupinu (lékaře, právníky, techniky, učitele, vědce úředníky státní správy).

Nedávní přistěhovalci do velkých měst – vykořeněné, zbídačené masy (převážně bývalých rolníků), jimž poskytovaly pomoc právě islámské organizace. Následoval vznik islamistických stran, které je podporovaly, např. v Istanbulu, Ankaře, Káhiře, Asijútu, Alžíru, Fesu i v pásmu Gazy.

Islamisté rovněž dokázali silně oslovit převážně mladou generaci žen, která je na rozdíl od generace svých sekulárně orientovaných matek a babiček založena spíše nábožensky.²⁶

Ve většině muslimských zemí byly vlády výrazně nedemokratické – monarchie, vlády jedné strany, vojenské režimy, osobní diktatury nebo kombinace všech těchto režimů, často se opírající o omezenou rodinnou, klanovou nebo kmenovou základnu, a v některých případech silně závislé na zahraniční podpoře. Pouze dva režimy, v Maroku a Saudské Arábii, se pokusily dovolávat určité formy islámské legitimacy, ale jinak většina těchto vlád neměla podklad, na němž by mohla svou politiku ospravedlnit, a to ani z hlediska hodnot islámských, demokratických, ani nacionalistických.

²⁶ Huntington, S. P. *Střet civilizací*. Praha : Rybka Publisches, 2001. s. 123-125.

Tyto režimy byly značně zkorumpované, represivní a nevědomé k potřebám svých občanů, proto se islamistická vláda jevila jako nejvhodnější alternativa. V muslimském světě suploval islamismus funkci demokratické opozice proti autoritářským režimům v křesťanských zemích.

V 80. a 90. letech minulého století islamistická hnutí opanovala opozici vůči vládám v islámských zemích a stala se jedinou životaschopnou alternativou stávajících režimů. Selhal dokonce i islámský liberalismus. Úspěšnost islamistických hnutí jako opozice spočívá v jejich schopnosti fungovat skrytě uvnitř sítě mešit, služeb sociálního zabezpečení, nadací a jiných muslimských institucí, o nichž se vláda domnívá, že je nemůže zakázat. Liberální demokraté žádnou podobnou zástěrkou nedisponují, a tudíž mnohem snadněji podléhají vládní kontrole, či dokonce eliminaci. Pro vlády v muslimském světě je i přes všechny snahy téměř nemožné předejít růstu islamistických tendencí, naopak síla islámského obrození a přitažlivost islamistických hnutí přinutila tyto vlády podporovat islámské instituce a zvyky, což ve své podstatě znamená potvrzení islámského charakteru státu a společnosti. To se projevuje např. v oblasti školství, jež je formováno do islámského hodnotového rámce a jehož produkty jsou lidé vstřícnější vůči výzvám islamistů a mnoho z nich se stalo militantními stoupenci islámu.

Tyto tendence se projevují také na islamizaci zákonodárství, např. v Indonésii byli islámské právní pojmy a postupy inkorporovány do sekulárního právního systému, oproti tomu Malajsie – s ohledem na značnou část nemuslimské populace – vytvořila dva separátní právní systémy, jeden sekulární a druhý islámský. V Pákistánu se za vlády generála Zia ul-Haka objevila značná snaha islamizovat legislativu i hospodářství. Byly zavedeny islámské pokuty, vytvořena soustava islámských soudních dvorů a šari'a byla vyhlášena nejvyšším zákonem země.

Islámské obrození je podle Huntingtona projevem globálního náboženského oživení, je také produktem modernizace a zároveň pokusem se s ní vypořádat. Za hnací sílu islámského obrození lze označit ropný průmysl, díky němuž vzrostlo bohatství a moc v mnoha muslimských zemích. Také v těchto zemích vzrostla nezávislost na svých „bývalých kolonizátorech“, z čehož vyplynul zájem o návrat k vlastní kultuře,

pohrdání křesťanstvím, růst významu islámu a touha prosazovat jej i v neislámských společnostech.²⁷

Demografický růst a růst procenta mládeže (15-24 let) v celkové populaci také výrazně přispěly k islámskému obrození, protože převážně mládež se stává základnou, z níž se rekrutují stoupenci islamistických organizací a politických hnutí. Fundamentalismus tu spíše znamená intenzivně prožívanou militantní víru v islámské názory jako hlavní principy jak společenského života a politiky, tak osobní morálky. Cílem islámských fundamentalistů je prosadit primát náboženství nad politikou, tzn. vytvoření jakéhosi „islámského státu“, tedy teokracie - s duchovní autoritou v čele, která uplatňuje šariú.²⁸

Za kolébkou současného islámského fundamentalismu lze označit Egypt, kde bylo v roce 1928 založeno Muslimské bratrstvo. Nejvýznamnějším mezníkem v jeho vývoji se stal rok 1979, kdy lidová revoluce přivedla k moci ajatolláha Chomejního a vyústila ve vyhlášení Íránu „islámskou republikou“. Od té doby se islamisté, zpravidla dočasně, chopili moci např. v Súdánu, Pákistánu, Afghánistánu a v Somálsku. Řada nových „džihádistických“ skupin vznikla na počátku 90. let 20. Století (nejvýznamnější z nich je al-Kajdá, v jejímž čele stojí Usáma bin Ládín); ty se staly výrazem obzvláště militantní formy islámu. Věrnost islámu nabývá u těchto skupin podoby džihádu, vedeného zejména proti USA a Izraeli a prosazujícího likvidaci západního vlivu v arabském světě obecně a v Saúdské Arábii zejména.

Tři hlavní interpretace vysvětlující posilování islámského fundamentalismu První vyplývá z neslučitelnosti islámských hodnot s hodnotami liberálnědemokratického Západu a to proto, že islám je samou svou podstatou totalitní a to na základě svého cíle vybudovat islámský stát, jež je založen na právu šariá. Tento stát by byl ostře antipluralistický a s koncepcí rozlišení veřejného a soukromého neslučitelný. Od amerických neokonzervativců pocházející termín „islámofašismus“ není zkomolením islámu, ale uskutečněním některých z jeho nejzákladnějších myšlenek. Tento pohled na islám vážně dezinterpretuje hlavní teze islámu. Například

²⁷ Huntington, S. P. *Střet civilizací*. Praha : Rybka Publisches, 2001. s. 125-129.

²⁸ Huntington, S. P. *Střet civilizací*. Praha : Rybka Publisches, 2001. s. 132.

podle proroka Muhammada „velký džihád“ není politický boj proti nevěřícím, ale boj vnitřní, jehož cílem je stát se mravně a duchovně lepším člověkem. Tento pohled také přehlíží, nakolik islám nejen čerpal ze západního myšlení včetně filosofie Aristotelovy, ale také výrazně ovlivnil západní, zejména evropské myšlení a kulturu.²⁹

Druhá teze vysvětlující posilování islámského fundamentalismu spočívá v krizi na Blízkém východě vzniklé v důsledku úpadku a stagnace a s tím souvisejícího pocitu ponížení islámského světa. Za původce tohoto úpadku bývá označováno zhroucení kdysi mocné Osmanské říše a její rozdělení Spojeným královstvím a Francií po 1. světové válce, pocit ponížení a bezmoci po vzniku státu Izrael v roce 1948, provázeném vyhnáním tisíců Palestinců, a porážka arabských sil v řadě válek s Izraelem v letech 1948, 1956, 1967 a 1973. Nadto konec kolonialismu a následný příchod neokolonialismu v důsledku rozšiřujícího se vlivu USA v oblasti.

Třetím faktorem vysvětlujícím vznik islámského fundamentalismu je selhání socialismu a sekulárního arabského nacionalismu. Uvedeme si jako příklad Egypt, kde v 50. a v 60. letech byl fundamentalismus na okraji politiky. K moci se dostal prezident Násir a ten podporoval arabský socialismus. Jelikož arabskému socialismu se ale v Egyptě ani jinde nepodařilo vytvořit prosperující a spravedlivé společnosti, získávaly si od 70. let fundamentalistické myšlenky stále větší podporu mezi mládeží a lidmi politicky angažovanými. Islámský fundamentalismus byl interpretován jako projev ideologické tendence - antiwesternismu. Paul Berman (2003) zařadil militantní islamismus do kontextu totalitářských hnutí, která se objevila v důsledku zjevného selhání liberálních společností po 1. světové válce. Z tohoto aspektu má politický islám mnoho společného s fašismem a komunismem; všechny tři totiž slibují očištění společnosti od zkorumpovanosti a nemorálnosti a její přetvoření v „pevný a věčný monolit“.³⁰

²⁹ Božské islámské právo vycházející ze zásad formulovaných v Koránu je jakýmsi kodexem právu odpovídajícího a eticky správného chování, zahrnujícím jak soustavu trestů za většinu zločinů, tak pravidla chování mužů a žen.

³⁰ Heywood, A. *Politické ideologie*. Plzeň : Aleš Čeněk, 2008. s. 311.

1. 1. 3 Islamismus

Islamismus (politický islám, islámský integrismus) – představuje politickou ideologii i politickou praxi různých uskupení. Islamismus má kořeny v místních variantách (islámského) reformismu (isláh) konce 19. a první třetiny 20. st.

Základní problém: strukturální zaostalost muslimských společností jako příčina koloniálního impaktu. Řešení: západní modernismus nebo islamizace modernity?

Různé formy islámského fundamentalismu se vyvinuly z Wahhábismu (salafismu), šíitského islámu a umírněného či „liberálního“ islámu. Doktrinární ani politická povaha islamismu³¹ není tedy jednotná.³²

Wahhabismus je oficiální verzí náboženství v Saúdské Arábii, prvním fundamentalistickém státě světa. Jeho stoupenci usilují o obnovu islámu jeho očištěním od herezí a moderních inovací; mj. zakazují obrazy, fotografie, hudební nástroje, zpěv, videa a televizi i oslavy Muhhamadových narozenin. Mnoho západních učenců obviňuje wahhábovce z terorismu, někteří z nich například nazývají wahhábismus „hlavní formou islámského fundamentalismu“. Tvrdí, že „v islámu vždy existovaly sklony k fundamentalismu, stejně jako ve všech ostatních náboženstvích, avšak až do 18. století a vzestupu wahhábismu nezískaly trvalý vliv.“ Wahhábovci rozhodně teroristy štedře podporují. Saúdsko-arabská náklonnost k Tálíbánu je dobře prokázána. Ideje a postoje wahhábistů silně ovlivnily Muslimské bratrstvo, které až do nástupu „džihádistických“ skupin bylo nejdůležitější fundamentalistickou organizací islámského světa.

Bratrstvo, které založil Hassan al Banna (1906-1949), si vytklo za cíl znovu oživit podle jeho názoru zkaženou islámskou víru a dát věrným věřícím politický hlas, islámskou stranu. Bratrstvo usilovalo o islámský stát, který by se stal alternativou kapitalistického a socialistického rozvoje. Jeho vláda by transformovala společenský

³¹ Směr islámského ideologického smýšlení v jeho politické rovině, tedy daných cílů se snaží dosáhnout formou politických kroků, které mají islámsky orientovaný podtext, ale nejsou striktní a jen náboženské.

³² Heywood, A. *Politické ideologie*. Plzeň : Aleš Čeněk, 2008. s. 313.

system: islámské principy by totiž aplikovala jak na ekonomický a politický život, tak na osobní morálku.

Bratrstvo se šířilo do Jordánska, Súdánu a Sýrie, kde zakládalo pobočky, jejichž součástí byly mešity, školy, kluby mládeže a dokonce i podniky. Věnovalo se tělesné výchově a vojenskému výcviku mládeže, aby ji tak připravilo na nadcházející džihád, zjednodušeně přeloženo „svatou válku“, jíž dosáhne svých cílů. Zde tedy vidíme jasné prvky politické ideologie.

Nejvýznamnějším myslitelem Muslimských bratří byl Sajjid Qutb (1906-1966), někdy považovaný za otce moderního politického islámu. Jedinou cestou ke spáse je podle něj návrat k důslednému dodržování islámu ve všech oblastech života.³³

Jeho učení využívala al-Kajdá k ospravedlnění útoků na Západ. Dále jeho učení aplikoval režim Tálibánu v Afghánistánu. Vláda Tálibánu byla nanejvýš autoritářská: politická moc byla soustředěna v rukou skupinky nejvyšších talibanských duchovních v čele s Mulláhem Omarem.³⁴

Jako příklad šíitského islámského fundamentalismu můžeme uvést Irán po Chomejního islámské revoluci, kdy byla tato země v roce 1979 prohlášena Islámskou republikou. K moci se dostala Islámská revoluční rada, která byla složena z patnácti vysokých duchovních v čele s Chomejním. Zákony přijímalo lidem volené Islámské poradní shromáždění a schvalovala je Rada na ochranu ústavy, tvořená šesti znalci náboženského práva a šesti světskými právníky, aby byl zajištěn jejich soulad s principy islámu. Byly zde důsledně uplatňovány principy islámu jak ve společenském, tak v politickém životě. Jako příklady si můžeme uvést nařízení týkající se oděvu žen, omezení polygamie, zákaz antikoncepce, velmi tvrdé tresty za cizoložství, homosexualitu atd. Nastala úplná islamizace politiky.³⁵

³³ Spencer, R. *Islám bez závoje*. Praha : Triton, 2006. s.27-28.

³⁴ Heywood, A. *Politické ideologie*. Plzeň : Aleš Čeněk, 2008. s. 314.

³⁵ Ajatolláh Rúdolláh Chomejní (1900-1989) - iránský duchovní a politický vůdce, který po návratu z exilu v roce 1979 podnítl lidovou revoluci, která svrhla světskou vládu iránského šáha. Ajatolláh se stal nejvyšším vůdcem prvního islámského státu světa, jímž zůstal až do své smrti. Chomejního světový názor vycházel z jasně odlišené utlačovaných (chudí a vydědění Třetího světa) a utlačovatelů.

Hlavní hesla politického islámu:

- Svrchovanost patří jedině Bohu. Jen jemu přísluší právo dávat zákony a soudit.
- Je třeba vládnout podle Božího zákona (šaríy), nic z něj nesmí být upravováno, rušeno, relativizováno nebo prohlašováno za zastaralé. Jestliže je něco nejasného, je třeba se obracet na “ulamá“.
- Současná společnost propadla džahilíji, je třeba ji od základu změnit.
- Jsou jen dvě strany: Boží (hizb Alláh), tj. islamisté, a satanova, tj. jejich odpůrci. Stoupenci Boží strany jsou povoláni vést všude neúprosný džihád až do nastolení Boží vlády.

Tato hesla čelí kritice, kterou vznášejí jejich oponenti z řad liberálního islámu.³⁶

Islámští fundamentalisté nestojí o demokracii ve smyslu naší evropské liberální demokracie a poukazují na její prohnitost a amorálnost a zároveň nabízejí vlastní model demokracie – totiž islámský, původní, a proto jedině přijatelný, založený na zásadě šúrá - konzultativní rady zkušených znalců islámského práva. Skutečná demokracie, která je už od věků obsažena v Božím zvěstování a je také integrální součástí Muhammadova učení. Tuto tendenci můžeme vidět tam, kde v demokratických volbách zvítězila nedemokratická opozice (fundamentalisté) např. v Alžíru, v některých postsovětských muslimských oblastech.³⁷

1. 1. 4 Vznik a vývoj islámského fundamentalismu v Egyptě

Mendel chápe islámský fundamentalismus jako mnohotvárný ideologický a politický trend ve společnostech islámských zemí, jehož nejniternějším rysem je propojit klasickou islámskou politickou teorií a její soudobé interpretace s víceméně spontánně vyjádřenou tendencí k opoziční politické činnosti a „nekonformnímu“ způsobu chování. Fundamentalismus je nesourodý a vnitřně bohatě strukturovaný projev života části společnosti v dnešním islámském světě.³⁸

³⁶ Kropáček, L. *Blízký Východ na přelomu tisíciletí*. Praha : Vyšehrad, 1999. s. 145-146.

³⁷ Mendel, M. *Islámská výzva*. Brno : Atlantis, 1994. s. 51.

³⁸ Mendel, M. *Islámská výzva*. Brno : Atlantis, 1994. s. 43.

Hlavním důvodem jeho současného rozmachu je rozčarování části společnosti z prorůstání cizích civilizačních hodnot patřících Západu do civilizačního prostoru světa islámského. Opravdová tendence k reformismu (jehož součástí je fundamentalismus) se projevila na přelomu 18. a 19. Století, kdy na svět islámu udeřil evropský kolonialismus. Tento vliv evropského kolonialismus je hlavním aspektem – aspektem „vnějšího impulsu“, jež zásadně odlišuje islámský reformismus od analogických procesů v Evropě 16. století (vzpomeňme na reformaci Kalvína a Luthera). Náznaky reformismu z vnitřních zdrojů jsou patrné jen výjimečně, např. v podobě wahhábovského hnutí na Arabském poloostrově v 18. a 19. století.³⁹ V podstatě lze konstatovat, že islámský reformismus jako celek je reakcí na ekonomický, vojenský a také kulturně – civilizační průnik koloniální Evropy.⁴⁰

Islámský reformismus lze rozdělit na čtyři základní typy:

- 1) Masová rolnická a kmenová hnutí (wahhábovské hnutí na Arabském poloostrově, sanúsíja na libyjské Sahaře, mahdistické povstání na v Súdánu, fulbské džihády v západní Africe).
- 2) Intelektuální proud reformistického myšlení v Egyptě, zaměřený na propojení islámských autentických hodnot s pozitivními hodnotami Evropy – zejména moderní vědou a vzděláním (Džamál ad- Dín al-Afghání, Muhammad Abduh, Rašíd Ridá a hnutí salafíja).
- 3) Islámský modernismus usilující o sekularizaci politického života a odluku náboženství od státu (Alí Abd ar-Rázik, Abd ar-Rahmán al Kawákibí, Lutí as-Sájjíd, Sátí' al- Husrí).
- 4) Islámský fundamentalismus (Muslimští bratři v Egyptě a jejich další varianty).⁴¹

Muhammad Rašíd Ridá – žák al-Afgháního a Abduha hlásal návrat k autentickému modelu chalífátu se sídlem v Mekce a hodlal oživit ideál ummy v nových politických podmínkách a jeho koncepce spolu s islámskou mystikou se stala výchozím inspiračním zdrojem nově vznikajícího islámského fundamentalismu. Ve složité situaci ekonomických a sociálně-politických procesů po 1. světové válce vznikl

³⁹ Mendel, M. *Islámská výzva*. Brno : Atlantis, 1994. s. 80.

⁴⁰ Mendel, M. *Islámská výzva*. Brno : Atlantis, 1994. s. 93.

⁴¹ Mendel, M. *Islámská výzva*. Brno : Atlantis, 1994. s. 94.

v Egyptě prostor pro sociální hnutí nového typu, jež přijalo název Asociace muslimských bratří a jehož ideologická koncepce se stala základem nového reformistického proudu – islámského fundamentalismu. Fundamentalismus se ve 30. a 40. letech stal významným proudem islámského reformismu a ideologickým rámcem důležité části egyptské opozice.⁴²

Zakladatelem a hlavním ideologem byl Hasan al-Banná. Prosadili se nejen předkládáním svých ideologických názorů a politických ambic, ale hlavně humanitární činností. Banná koncipoval nové pojetí džihádu – ve smyslu svaté války a to proti cizí nadvládě a jejím přísluhovačům. Jasně položil rovnítko mezi výrazy džihád a kitál (boj, zabíjení). Boj může vést až k sebeobětování (fidá'). Banná usiloval o islámský řád, který by byl teoretickým základem státního zřízení a jeho základ měly tvořit elitní rodiny přívrženců a hnutí vyznačující se vlastnostmi obsaženými ve známém Krédu Muslimských bratří: „vyznávám, že muslim je odpovědný za zdraví, víru a mravnost své rodiny. Všemi svými silami se budu zasazovat o to, aby se má rodina chovala v souladu se šarí'ou. Své syny nenechám chodit do škol, které se staví proti vzdělání v duchu islámu... Člen asociace je povinen angažovat se ve věci obrody a slávy islámu prací na obrodě a uplatňování šarí'y. Pouze islám může vytvořit stát sociální spravedlnosti, ustanovit vládu na jasně definovaných právních základech a zajistit všem členům společnosti důstojné místo.“⁴³

Po smrti Hasana Banná se novým ideologem hnutí stal Sajjid Kutb, jehož nová filozofie odporu proti sekulárnímu Násirově režimu se stala základem nového ideologického modelu, který v příštích desetiletích zásadně ovlivnil postoje radikálních proudů fundamentalismu – a nejen v Egyptě. Přestože Kutb nepatřil k radikální odnoži Muslimských bratří – spolu s Hasanem Hudajbím patřil k umírněnému křídlu, jeho dílo *Milníky* – (jde o analýzu stavu egyptské společnosti a návrh zásadní změny, jejímž cílem je vytvořit či obnovit autentickou islámskou ummu), šířící se po celé zemi, bylo chápáno jako teoretické zdůvodnění nevyhnutelnosti džihádu, pojatého jednoznačně jako boj proti Násirově režimu.⁴⁴ Až pobyt ve věznici Tura Kutba inspiroval

⁴² Mendel, M. *Islámská výzva*. Brno : Atlantis, 1994. s. 96.

⁴³ Mendel, M. *Islámská výzva*. Brno : Atlantis, 1994. s. 98.

⁴⁴ Mendel, M. *Islámská výzva*. Brno : Atlantis, 1994. s. 117.

k radikalizaci teoretických postojů a to jednak pod vlivem represí ze strany režimu, jichž byl svědkem, ale hlavně byl ovlivněn teorií pákistánského myslitele Abú'l-A'lá al-Maudúdího. Kutbovo dílo ovlivnilo podobu všech dalších ideologických variant radikálního islámu v celém islámském světě. Ten se po porážce Bratrstva v Egyptě stal nejznámějším nositelem fundamentalistických idejí v muslimském světě. Ve své práci Islámská vláda negativně hodnotí stav islámské společnosti. Východisko spatřuje v odhození civilizačních nánosů a v návratu ke koránu, jakožto jedinému zákonodárnému vodítku státoprávního uspořádání. Maudúdí se stavěl odmítavě k principu idžtihádu – volné interpretace svatých knihy. Maudúdího vliv na další teoretický vývoj v Egyptě spočíval ve vymanění islámu z tápání jak mystického, tak ortodoxně exegetického a vybral z něj pouze ta schémata, jež se mu hodila k vytvoření jednoduché, srozumitelné a mobilizující ideologické konstrukce. Vymezil rovněž dvě základní stádia, jimiž islámská umma prochází: etapu ochromení (istid'áf) a etapu úsilí o obnovení autentického islámu (džihád). Rozpracoval také pojem hákimíja – stát Boží vlády, v němž hlavním vodítkem společnosti je pouze korán a autentická sunna – tradice o Prorokově životě. Hlavním pojmem islámského fundamentalismu 70. a 80. let je džáhilíja (nevědomost, ignorance), v níž se dnešní islámská společnost nachází. Jen pro zajímavost nejhorším typem džáhilíji je podle Kutba komunistická společnost, která nahrazuje uctívání Boha uctíváním politické strany.⁴⁵

V Egyptě bychom mohli islámskou opozici rozdělit na dvě skupiny a to na tradičně umírněně fundamentalistický islám a na islám politicky extrémistický. Tradiční "umírněnou" islámskou opozici představovalo především Muslimské bratrstvo. Po smrti Hudajbího v roce 1973 se stal vůdcem Muslimského bratrstva Umar Tilimsání. Zákon o politických stranách z roku 1977 znemožnil vstup Muslimského bratrstva na politickou scénu. Působilo proto pololegálně na univerzitách v podobě „islámských skupin“ (džamá'át islámíja) - jednalo se o svébytnou podobu nábožensky orientovaného studentského hnutí, které často výhrůžkami nutily k islamizaci života univerzit. Pokud jde o ústavní novelu, Muslimské bratrstvo požadovalo, aby byla šarí'a uznána jako „jediný zdroj“ egyptské legislativy. V mešitách působili protisádátovští kazatelé.

⁴⁵ Mendel, M. *Islámská výzva*. Brno : Atlantis, 1994. s. 122-124.

Nejznámější byli Šajch Mahaláwí z Ibráhímovy mešity v Alexandrii, Šajch Kišk z mešity Qubba v Káhiře. Daleko nebezpečnější bylo působení islámských extrémistů. Ideové a teoretické kořeny islámského extremismu v Egyptě souvisely s radikální interpretací Qutbovy knihy *Milníky na cestě*. Jestliže umírnění Muslimští bratři chápali Qutbův traktát v abstraktní rovině a pojímali *džihád* („svatou válku“) jako komplexní zejména propagandistické úsilí o šíření víry, islámští radikálové obviňovali egyptský režim z bezvěrectví (*takfír*) a chápali svatou válku jako okamžité násilné vystoupení proti němu. Postupně se vytvořilo několik islamistických extrémistických organizací. Dlouhodobě se aktivizovaly zejména tři egyptské islamistické organizace, Společnost odchodu z bezvěrectví (Džamá'at t-takfír wa-l-hidžra), Organizace svaté války (Tanzím aldžihád) a Islámská skupina (Al-džamá'a al-islámíja. Dne 6. října 1981 byl spáchán úspěšný atentát na Sádáta při vojenské přehlídce oslavující výročí říjnové války. Atentát spáchali islámští extrémisté z Organizace svaté války, které vedl poručík Chálid Islámbúlí (1957–1982). Společnost odchodu z bezvěrectví (Gamá'at at-takfír wa-l-higra) byla po popravě svého vůdce Šukrího Mustafy (ztotožnil se s názory Maudúdího a Kutba a zavrhl umírněnou výzvu Hudajbího „kazatelé, ne soudci“) v roce 1978 silně oslabena. Organizace svaté války (Tanzím aldžihád) byla postižena represemi v důsledku zodpovědnosti za atentát na prezidenta Sádáta.

Kromě pěti popravených atentátníků (15. dubna 1982) byly 30. září 1984 vyneseny další rozsudky: 16 osob bylo odsouzeno na doživotí a 89 k trestům vězení na tři až patnáct let. 174 obviněných bylo propuštěno za zpěvu písně „Islámská revoluce přichází“. Mezi propuštěnými byl též Ajman Zawáhírí (1951–), jenž emigroval do Afghánistánu, kde se stal hlavním ideologem al-Qá'idy. Organizace svaté války byla nadále aktivní. V roce 1986 se její aktivisté pokusili zavraždit bývalé ministry vnitra. Islámská skupina (*Al-džamá'a al-islámíja*) byla postižena vlnou zatýkání po atentátu na prezidenta Sádáta. Hlavní představitelé byli odsouzeni na doživotí a uvězněni ve věznici Túrú. Některé prezident nechal propustit, mezi nimi i slepého kazatele Umar Abd ar-Rahmán, z něhož nechtěl učinit mučedníka. Islámská skupina se postavila proti zahraničním investicím v Egyptě a vyhlásila „válku turistice“. Turisté obdivují pyramidy, jež jsou hrobky pohanských faraónů, a finančně podporují vládu bezvěrců. Šajch Umar Abd ar-Rahmán podněcoval k násilným akcím, ve štvavém kázání roku 1989 hrozil smrtí nositeli Nobelovy ceny Nagíbu Mahfúzovi, roku 1990 odešel do USA,

kde byl roku 1995 odsouzen na doživotí. Islámská skupina je spojena s většinou politického násilí, které se v Egyptě objevilo za vlády prezidenta Mubáraka. V červnu byl v Káhiře zavražděn spisovatel Faradž Fuda, jenž otevřeně kritizoval islamistický extremismus. Spektakulární byly zejména útoky proti turistům. 24. června 1992 její aktivisté zaútočili granáty na představení „zvuk a světlo“ v Luxoru, Egyptské muzeum se v březnu 1993 stalo terčem bombového útoku, v prosinci 1993 bylo v Káhiře v autobusu zraněno 8 rakouských turistů, v září 1997 před Egyptským muzeem bylo zabito 9 německých turistů. Vrcholem násilí proti turistům byl 17. listopadu 1997 masakr v Luxoru. Útočníci vtrhli do chrámu Hatšepsut a zastřelili nejméně 66 osob, z nichž bylo 57 cizinců. Poslední útok však silně odradil egyptské veřejné mínění od podpory islamistů, neboť velmi mnoho Egyptů získává živobytí právě z turistického ruchu. Vláda reagovala tvrdou represí, jejíž brutalita se projevila zejména v Horním Egyptě. Některá represivní opatření však byla kontraproduktivní, neboť narážela na přežívající kmenové a klanové struktury.

Muslimské bratrstvo celkově profitovalo z demokratizačního procesu, jenž probíhal za vlády prezidenta Mubáraka. Mělo za cíl budovat svou organizaci (tanzím) a pronikat do společenského a politického života. Základním strategickým rozhodnutím Muslimských bratří, které prosazoval umírněný vůdce hnutí Umar Tilimsání, bylo zapojit se do parlamentního života a to ve spojení s jakoukoli politickou stranou. Během následné Mubárakovy éry Muslimští bratři představovali největší a nejsilnější islámské hnutí, které se soustředilo na politické a sociální aktivity. Pod heslem „*Islám je řešení*“ (*Islám huwa al-hall*) vyzývali bratři k zavedení islámského práva. Muslimští bratři se nemohli samostatně zúčastnit voleb v roce 1984, a proto se spojili s Neowafdistickou stranou a vyhráli osm křesel v novém parlamentu. Smrtí al-Tilimsáního v roce 1986, duchovního otce koalice, se křehká aliance rozpadla. Přesto během krátké doby, ve spolupráci s Novým Wafdem, se podařilo bratrům proniknout do vedení důležitých profesních svazů novinářů, právníků, lékařů a techniků. V roce 1987 Muslimské bratrstvo vytvořilo společně s dalšími dvěma stranami Pracovní islámskou alianci (*tahalluf*). Novými spojenci se stala Socialistická strana práce a konzervativní Liberální strana. Aliance získala 17% celkových hlasů a 38 křesel. Bratrstvo v rámci koalice požadovalo zrušení izraelsko-egyptské smlouvy, zavedení šari'yy a ukončení strategické a ekonomické spolupráce se Spojenými státy. Pod tlakem islamizace

společnosti musel Mubárák souhlasit v roce 1987 se změnou zákona o rodině v neprospěch ženských práv. Muslimskému bratrstvu se podařilo „islamizovat“ Socialistickou stranu práce a její tiskový orgán *aš-Ša'b*. Od počátku 90. let se vláda snažila ovládnout profesní svazy, které byly pod zjevnou kontrolou Muslimských bratrů. Muslimští bratři mobilizovali svoji základnu a využili vybudovanou sociální síť během zemětřesení v roce 1992.⁴⁶ Jejich kampaň na pomoc obětem zemětřesení byla přinejmenším stejně efektivní jako vládní. Muslimští bratři dokonce založili kliniky k léčení chudých. Vytvářeli velké množství charitativních organizací (*džam'iját chajríja*). Jejich vliv ve společnosti zůstával velký na rozdíl od radikálních islamistů a mohli se proto stát i politickou mocenskou alternativou režimu v případě krize. V roce 1993 egyptská vláda zaujala vůči Muslimským bratřím tvrdší postoj, přestože odsuzovali násilí, terorismus a popírali jakékoli spojení s radikálními islamistickými skupinami. Zákon s názvem „*Demokratické záruky pro profesionální svazy*“ byl vydán 17. února 1993. Dne 10. února 1993 egyptský ministr vnitra obvinil mezinárodní organizaci Muslimské bratrstvo, že připravuje spiknutí proti egyptské vládě s cílem destabilizovat vnitřní situaci. Prohlášení tohoto typu bylo vydáno poprvé od nástupu Mubáráka k moci. Počátkem roku 1995 bylo zatčeno několik vlivných činitelů Muslimského bratrstva a obviněno ze spojení s extremistickými islamistickými skupinami. Cílem akce bylo destabilizovat hnutí před blížícími se parlamentními volbami. V lednu 1996 příslušníci „mladé generace“ požadovali uznat další stranu vzniklou z Muslimského bratrstva, která však neměla organizační vazby na bratrstvo. Měla se nazývat *Hizb al-wasat* (Strana středu) a hlavním zakladatelem byl čtyřicetiletý inženýr Abú al-A'lá Mádí. Odmítl náboženský charakter a zdůrazňoval její výhradně kulturní zaměření. Podle názvu aspirovala stát se centristickou stranou, která se obrací především na zbožnou střední třídu. Myšlenka byla odmítnuta vůdcem Muslimského bratrstva Mašhúrem, protože ohrožovala mocenské pozice současného vedení. Nenašla pozitivní odezvu ani u představitelů státu, kteří se obávali, že by jim tak vznikla konkurence přetahující voliče střední třídy. Nátlakovou taktiku proti bratrům použila vláda opět před volbami v roce 2000 s cílem zabránit jejich výraznějšímu úspěchu v parlamentních volbách. V období let 1999–2000 bylo zatčeno a zadrženo velké

⁴⁶ GOMBÁR, E. *Vliv politicky relevantních elit na demokratizační v Egyptě*. [Online] červen 2007. [Citace: 12. 3 2010.] Dostupné na WWW: <http://www.mzv.cz/public/df/97/64/72870_14945_rm01_01_06_Gombar.pdf>.

množství předních osobností z řad Muslimského bratrstva a z vedení profesních svazů, zejména Svazu advokátů. Volby jejího vedení se měly konat v červnu 2000, avšak byly oddalovány z obavy z úspěchů islamistů. Těsně před parlamentními volbami v červenci 2000 se konal monstrproces se 20 bratry, z nichž většina zastávala čelné pozice v různých profesních svazech. Byli souzeni vojenským soudem. Vláda zasáhla i proti tradičnímu spojenci bratrstva Socialistické straně práce, která byla před volbami v roce 2000 zrušena, jakož i její proislamistický orgán deník *aš-Ša'b*. Vliv Muslimského bratrstva v některých profesionálních svazech (zvláště lékařů, právníků a techniků) je stále značný. Sympatizanty mají i na islámských klinikách, které stále fungují. Během voleb v roce 2000 nominovali islamisté 75 kandidátů z řad odborových předáků, což jim zajistilo určitou podporu mezi továrními dělníky. Proces privatizace ohrožuje tradiční sociální základnu vládnoucí Národně demokratické strany ve státních podnicích. Po rozbití tajné sítě Islámské skupiny se posílily jejich pozice i mezi studenty a nižšími vrstvami společnosti. Nepřímo ovládají systém islámského bankovníctví, což jim umožňuje uvolnit finanční prostředky na prioritní cíle. Neméně důležité je propojení Muslimského bratrstva v Egyptě s Univerzitou al-Azhar prostřednictvím vlivných duchovních, jakými jsou například šajchové Muhammad al-Ghazzálí a Júsúf Qaradáwí, i když zásadní rozpory přetrvávají v přístupech k mírovým jednáním s Izraelem a řešení palestinské otázky. Od poloviny 90. let je stále patrnější odstup muslimských bratrů od tradičních ideologických schémat v takových otázkách jako je problematika žen, demokracie, islámského principu *šúrá*. V dokumentu Poprvé v 72leté historii byla na kandidátku Muslimského bratrstva pro parlamentní volby na podzim 2000 zařazena žena a Kopt. Vláda se znovu pokusila o kompromis s islámskými fundamentalisty. V létě 2003 byly propuštěny tisíce vězněných islámských aktivistů. Úspěch Muslimského bratrstva ve volbách v roce 2005, kdy získalo 88 poslaneckých křesel, klade otázku budoucnosti soužití egyptské mocenské elity s kontra-elitou z řad islámských fundamentalistů. Některé politické kruhy v Evropské unii si zahrávají s myšlenkou legalizovat umírněné islamisty a zapojit je do politické struktury arabských zemí. Hodně se hovoří v tomto kontextu o možnosti jejich přeměny v muslimské varianty západních křesťansko-demokratických stran, čímž

by se stabilizovala vnitropolitická situace v takových zemích jako je Egypt, Alžírsko či Turecko.⁴⁷

1. 1. 5 Islámistické organizace

Ší'itská libanonská Strana boží (Hizb Alláh nebo u nás známější přepis Hizbulláh). Ve vedení hnutí stojí ší'itští fukahá, hlásící se k Chomejního odkazu, jejichž cílem je navrácení Libanonu do lůna islámského chalífátu. Členové Hizbulláhu nemají žádné legitimace, neplatí žádné příspěvky a drží se pouze víry v jediného Boha, jeho proroka Muhammada, imáma Alího Ibn Abí Táliba, jeho potomky, zejména pak ve skrytého imáma – mahdího.

Hizbulláh neblaze proslul sérií sebevražedných útoků a únosů zahraničních diplomatů, novinářů a profesorů působících v Libanonu. Sebevražedné pumové útoky byly zaměřeny převážně proti vojenským cílům USA a Izraele.

1. 2 Islamistický terorismus

Čistě z teoretického hlediska se terorismus jeví jako nezákonný násilný aktivismus, politicky, nábožensky, ideologicky či jinak zaměřený, zacílený na civilisty nebo civilní objekty. Zároveň terorismus představuje promyšlenou metodu/ promyšlený způsob produkce a fruktifikace strachu, které jsou aplikovány na civilních cílech a jejichž účelem je dosažení určitých změn.

Podle Hübsche, který ve svém díle rozebírá teologický aspekt násilných činů na základě analýzy koránu a sunny je islám náboženstvím míru, jenž se s terorismem vzájemně vylučuje, a že *islám nebo nějaká náboženská klamná představa nemůže být celkovým motorem těchto teroristických ataků.*⁴⁸ Autor poukázal na tři rozdílné motivační podněty pro teroristické machinace:

⁴⁷ GOMBÁR, E. *Vliv politicky relevantních elit na demokratizační v Egyptě.* [Online] červen 2007. [Citace: 12. 3 2010.] Dostupné na WWW: <http://www.mzv.cz/public/df/97/64/72870_14945_rm01_01_06_Gombar.pdf>.

⁴⁸ Hübsch, H. *Fanatičtí bojovníci ve jménu Alláha Kořeny islámského teroru.* Praha : Naše vojsko, 2002. s. 36.

- 1) Nábožensky motivovaný terorismus Zde jako příklad je možno uvést bin Ládinovu organizaci al-Kajdá. Cítí se jako vyvolení, jejichž úkolem je vykonat „vůli Boží“ a přinést „Boží hněv“ na hříšný svět „Velkého Satana“. Cítí se jako mučedníci, kteří prostřednictvím své vlastní oběti přivádějí hříšné lidstvo do záhuby. Jejich obět' je má osvobodit od hříchu, neboť se samy obviňují z toho, že se jim nepodařilo uskutečnit zřízení, v němž funguje islámská vláda podle jejich představ. Dále také k tomuto typu teroristů patří lidé, kteří jsou ochotni se obětovat, aby dopomohli islámu k vítězství, sami sebe vnímají jako malé, ale významné části nějakého velkého celku. Tito lidé jsou ovládáni islámskými mullý za pomoci jejich vymyšlených idejí a plánů. Vnitřně žijí v psychotickém světě a navenek se z nich stávají stroje, s chladnou hlavou se snaží precizně a bezmyšlenkovitě uložený úkol splnit. Jejich znalost učení islámu není dostatečná k tomu, aby si uvědomili, že verše z Koránu jsou vytrhávány z kontextu či podle libosti citovány a tím je jim zakryt jejich skutečný význam.
- 2) Národnostně kulturně motivovaný terorismus Druhý typ teroristů nečerpá až tolik motivaci z náboženských představ, ale spíše z národnostních myšlenek a představ, jež jsou nadto ovlivněny ještě kulturními jednotkami. Zde je uvedena palestinská organizace Hamás, dále např. marxisticky orientovaná PFLP (Lidová fronta pro osvobození Palestiny), ta ač není definitivně islámská přesto je počítána k islámskému okruhu. Tito nacionálně smýšlející teroristé nenávidí ty, co obsadily jejich zem a historii kolonialismu chápou jako varování. Bojují za dosažení podmínek, *jež by umožnily vlastní odpovědnost a sebeurčení a zabezpečily zachování „národní identity“*. Islám je pro ně zpravidla jen zástěrkou k ospravedlnění jejich zločinných, nehumánních a bezprávných činů.
- 3) Revolučně politicky motivovaný terorismus Tento typ úzce souvisí s předchozí skupinou. Patří sem revolučně a čistě politicky zaměření teroristé, kteří jsou nakloněni komunisticko-sociálně raženému spektru a jejich smýšlení má globální perspektivu. Patří sem např. teroristická skupina „Černé září“ v Palestině. Islám využívají šikovně k mobilizaci mas.⁴⁹

⁴⁹ Hübsch, H. *Fanatictí bojovníci ve jménu Alláha Kořeny islámského teroru*. Praha : Naše vojsko, 2002. s. 37-40.

1. 2. 1 Skrytý islámský teror v Pákistánu a jeho vazby na Evropu

V Pákistánu dnes existuje blíže neurčený počet táborů mudžáhedínů, v nichž jsou noví přívrženci ideologicky ovlivňováni a vzděláváni (přesnější informace o jejich počtu a síle nejsou známy a to převážně z důvodu jejich protiprávní činnosti). Existuje zde mnoho skupin a sekt, které jsou spolu znesvářeny, a to v rámci „ummy“. Byly úmyslně založeny organizace jako Chatmí Nabuwwat, jež jsou aktivní také v Německu a které měly být použity jako nástroj k vymýcení reformních Ahmadíja Muslím Džamíat (šíří mírumilovné a mystické interpretace koránu). Členové těchto extremistických organizací pocházejí jak z řad terorismus hlásajících mullů tak i z nejvyšších vládních kruhů. Přímo v pákistánském parlamentu je zastoupena strana Džamáat-e islámí, rovněž působící jako iniciátor krvavých výtržností namířených proti Ahmadíja Muslím Džamíat. Tento vnitroislámský konflikt ohrožuje mír nejen v Pákistánu, ale prostřednictvím vojenských mullů z řad extremistických organizací získává své přívržence v pákistánské diaspoře Evropy, ve Velké Británii, Norsku a již zmíněném Německu. Ve výchovných táborech extremistů jsou školeni bojovníci pro teroristickou činnost, kteří následně působí především v islámských republikách Střední Asie (bývalý Sovětský svaz) a jsou např. odpovědni za teroristické útoky v Uzbekistánu. Tito fanatici jsou rovněž napojeni na Saudskou Arábii, která je finančně podporuje.⁵⁰

1. 2. 2 Tálíbán

Zapsal se do souvislosti s terorismem na základě jeho odmítnutí vydat Spojeným státům domnělého strůjce atentátů z 11. září 2001 Usámu bin Ládina. Hübsh interpretuje Tálíbán jako extrémně fanatickou skupinu, jež zohavuje učení proroka Muhammada a islámské společenství je považuje za barbary jednající v rozporu s koránem. Tálíbán je⁵¹ radikální nábožensko-politická skupina, která reálně vládla na většině území Afghánistánu v letech 1996-2001, byť diplomatického uznání se jí dostalo pouze od tří zemí: Saudské Arábie, Spojených arabských emirátů a Pákistánu. Ideově byla založena na kombinaci radikálního islámu a pašunského nacionalismu. Většina

⁵⁰ Hübsh, H. *Fanatictí bojovníci ve jménu Alláha Kořeny islámského teroru*. Praha : Naše vojsko, 2002. s. 42-43.

⁵¹ Wikipedia. *Talibán* [Online] [Citace: 3. 2 2010.] Dostupné z WWW: <<http://cs.wikipedia.org/wiki/T%C3%A1lib%C3%A1n>>.

*jejich prominentních členů patřila k váženým učitelům na islámských náboženských školách, jejichž pašunští studenti (bývalí i současní) tvořili jádro jejich stoupců a ozbrojených sil. Ozbrojené složky Tálibánu pak byly posíleny mudžáhidy z mnoha arabských států a od bohatých Arabů pak pocházela i štedrá finanční podpora, která mnohonásobně předčila vládní zdroje. Nemalou finanční i vojenskou podporu pak Tálibánu poskytoval vůdce mezinárodní teroristické organizace al-Káida, Usáma bin Ládín, který od roku 1996 sídlil přímo v Afghánistánu.*⁵²

Možnosti eliminace islámského terorismu vidí autor v pravdivé interpretaci islámského učení. Proti brutalitě teroristických konceptů je nutno stavět lidskost a krásu humánnějších, jasnějších a etnicky bohatších konceptů při zvláštním zdůraznění náboženských komponentů. (to je infantilní řešení?!)

Největším problémem je především existence přísně kontrolovaných táborů, v nichž je teroristickými představami infikováno několik tisíc mladých lidí. Například v Pákistánu je jich okolo 2500 a mladiství jsou v nich učeni vojenství jako symbolu kvality islámu. Tyto tábory a školy zde suplují veřejnou a státem financovanou možnost vzdělání, na niž nejsou peníze. Bylo by žádoucí, kdyby bohaté průmyslové země pomohly s vyřešením tohoto problému, a tím tak přispěly k oslabení národního, jakož i mezinárodního terorismu.⁵³

1. 2. 3 Džihád

Abd as-Salám Farag patřil k předním aktivistům džamá'át islámíja a dával přednost koncepci šířeji založené islámské revoluce (po vzoru Chomejního Íránu). Přesvědčoval mladé lidi o nevyhnutelnosti džihádu a podroboval je tvrdému vojenskému výcviku. Džihád chápal jako komplexní snažení o věc islámu s tím, že především šlo o násilný čin. Vedení džihádu se vysvětluje jako „šestý pilíř víry“, kromě klasických pěti pilířů. Džihád je třeba vést proti imperialismu, sionismu a komunismu. Tento typ islámského fundamentalismu představovaného skupinami souhrnně

⁵² Hübsch, H. *Fanatictí bojovníci ve jménu Alláha Kořeny islámského teroru*. Praha : Naše vojsko, 2002. s. 44.

⁵³ Hübsch, H. *Fanatictí bojovníci ve jménu Alláha Kořeny islámského teroru*. Praha : Naše vojsko, 2002. s. 45.

nazývanými al-Džihád je charakterizován prostotou ideologických představ, chatrnou organizační schopností, nedostatkem tolerance při koordinování činnosti a krajně iracionálním a pro sunnitský islám netypickým sklonem k sebeobětování. Tyto skupiny nenalézají u egyptské společnosti velký ohlas.⁵⁴

V ideologii islamistů je džihád neboli „svatá válka“ násilnická a krvavá věc. Nicméně Muhammad vyučoval různé formy džihádu a rovněž korán pojednává o džihádu na vícero rozdílných způsobů.⁵⁵

1. 2. 4 Tři základní definice džihádu

- 1) Takzvaný malý džihád (džihád saghir) znamená ochranu svobody vyznání, vlastního života nebo společenské svobody v případě naléhavé potřeby se zbraní.
- 2) Takzvaný střední džihád (džihád kabir) tím je míněno šíření učení koránu slovem a písmem.
- 3) Takzvaný velký džihád (džihád akbar) se skládá z úsilí proti sobě samému. Označuje boj proti špatným návykům, hříšnému chování a nedostatku morálky stejně jako chybnému jednání.

Pro vedení malého džihádu existují pouze tři příčiny:

- 1) K účelu sebeobrany, chopit se tedy zbraně proti nějakému útoku nebo k ochraně před nějakým útokem.
- 2) K potrestání, vykonat odplatu za prolitou krev.
- 3) K obnovení svobody, to znamená zasadit se o ukončení sporů, při nichž jsou muslimové zabíjeni jen proto, že své víře propůjčili výraz.

V islámském světě existují dvě skupiny, které mají rozdílný názor ohledně problému „poslušnosti muslimů vůči vládám“, jímž se zabývá korán v súře 4, verších 59 a 60.

⁵⁴ Mendel, M. *Islámská výzva*. Brno : Atlantis, 1994. s. 169.

⁵⁵ Hübsch, H. *Fanatičtí bojovníci ve jménu Alláha Kořeny islámského teroru*. Praha : Naše vojsko, 2002. s. 65.

První skupina patřící do kategorie typu Muslimských bratří, k níž patří např. al-Sajíd Qutb, Júsuf Alí a Allama Darybadi, si verše vysvětlují tak, že poslušnost vůči vládě je zavazující jen tehdy, je-li islámská.

Podle pohledu druhé skupiny dokládají tyto verše, že jsou i v islámu demokratické vztahy možné a dovolené. (Do této skupiny patří hnutí Ahmadíja, které založil Mírzá Ghulám Ahmad (*1838 - +1908) r. 1889 v Indii spojením islámských a křesťanských prvků. Ahmadíja odmítá válečné šíření víry (viz džihád) a má v mnoha zemích misie. V mnoha islámských zemích je však Ahmadíja jako nepravověrná zakázána.) Vláda podle nich nemusí být ovlivněna islámem. V současnosti toto společenství zahrnuje více než 200 milionů lidí ze 170 zemí.⁵⁶

Islamisté zpravidla nejsou zběhlí v pravidlech islámského učení na rozdíl od uznávaných ulámů. Často oplývají jen nepatrnou znalostí koránu, jehož verše vytrhávají z celkového kontextu, chápou je často jen formálně a využívají je pro svůj účel. Nehledí k historickému základu veršů, tj. na situaci pro niž byly zjeveny, ani na implikace v ní spočívající či požadavky z ní vyplývající, např. nutnost hájit sebe samého nebo svobodu vyznání. Jsou prosti soucitu a hnáni touhou po odplatě. Nezáleží jim na splnění požadavků koránu: *totiž získat vlastnosti Boží a pěstovat trpělivost, osvědčit se jako moudří učitelé neznalých a praktikovat ctnosti jako odpuštění, shovívavost Onebo nestrannou spravedlnost. Jediné, co neústupně stále znovu požadují, je aplikace násilí.*⁵⁷

Ti, kteří ve jménu islámu zabíjejí, nejen porušují islámská pravidla, ale přímo poškozují celou muslimskou komunitu, protože v dnešním zrychleném světě není příliš prostoru pro diskuse, vysvětlování a rozlišování. Příмым důsledkem, jenž dopadá zpět na hlavy muslimů, jsou často se objevující zjednodušené názory typu muslim rovná se terorista, ač právě teroristé jsou ti poslední, kdo by měli právo považovat se za muslimy.⁵⁸

⁵⁶ Hübsh, H. *Fanatictí bojovníci ve jménu Alláha Kořeny islámského teroru*. Praha : Naše vojsko, 2002. s. 68-69.

⁵⁷ Hübsh, H. *Fanatictí bojovníci ve jménu Alláha Kořeny islámského teroru*. Praha : Naše vojsko, 2002. s. 72.

⁵⁸ e CESTY [online]. 2008, [cit.2010 -03-10]. Dostupné z WWW : http://www.ecesty.cz/etnosvet/bezhranic/mm_dzihad.htm.

Sebevražda je v islámu stejně jako v křesťanství výslovně zakázána.⁵⁹ Islamisté argumentují tím, že se u teroristických činů nejedná o sebevraždu, nýbrž o formu džihádu, za niž nasadili svůj život, v naději dosáhnout politických změn ku prospěchu národa nebo islámu všeobecně.⁶⁰ To, co vede sebevražedné atentátníky k činům, jsou jednak zcela absurdní výklady veršů koránu, jež pojednávají o džihádu a také přísliby ráje, který odpovídá prostoduchým přáním a představám islamistů.⁶¹

V islámském kulturním okruhu existují teoretici – jako např. Maulána Maudúdí, průkopník moderního militantního islamismu a současný Umar Abdarrahmán, kteří jsou odpovědni za nábožensko-fanatickou indoktrinaci potenciálních sebevražedných atentátníků.⁶²

⁵⁹ Hübsh, H. *Fanatictí bojovníci ve jménu Alláha Kořeny islámského teroru*. Praha : Naše vojsko, 2002. s. 82.

⁶⁰ Hübsh, H. *Fanatictí bojovníci ve jménu Alláha Kořeny islámského teroru*. Praha : Naše vojsko, 2002. s. 87.

⁶¹ Hübsh, H. *Fanatictí bojovníci ve jménu Alláha Kořeny islámského teroru*. Praha : Naše vojsko, 2002. s. 89.

⁶² Hübsh, H. *Fanatictí bojovníci ve jménu Alláha Kořeny islámského teroru*. Praha : Naše vojsko, 2002.s. 94.

II. Euroislám

Populace muslimů v Evropě je důsledkem dvou rozdílných procesů a to historického – tatarským rozptýlením a osmanskou expanzí. Druhým z důsledků je vlna rozsáhlého přistěhovalectví do západní Evropy v minulých desetiletích. Česká republika je zatím téměř nezasážena.⁶³

2.1 Počty muslimů v členských zemích Evropské unie a ve Švýcarsku

Právě období let 1945—1973 se zásadním způsobem podílelo na růstu počtu muslimů v západní Evropě. Zvýšená poptávka po levných pracovních silách zavinila nedostatečnou přípravu a podcenění případných dalších důsledků hromadného přílivu kulturně, etnicky a sociálně zcela odlišného obyvatelstva do Evropy vládami západoevropských zemí.

Původní záměr, tj. zaměstnat nájemné zahraniční dělníky pouze na určitou dobu, po níž se měli vrátet domů, nebylo možné dodržet, protože je jednotlivé ekonomiky potřebovaly. Zahraniční dělníci muslimského původu se začali usazovat a na základě nedokonalého imigračního zákonodárství získávat občanství pro sebe a své příbuzné. Nově vznikající komunita se kvantitativně neustále zvětšovala, aniž by mnohdy přijala místní kulturu a způsob život.

Uváděné počty muslimů jsou pouze orientační; situace se mění a přesné statistiky neexistují. Přehled počtu muslimů v uvedených zemích Evropy je uveden v přílohách I a II.⁶⁴

2.2 Problémy integrace muslimů v Evropské unii

Společenský a sociální status muslimů v Evropě je přes řadu antidiskriminačních opatření stále velmi neuspokojivý. Nezájem majoritní společnosti, nedostatečný respekt a netolerance k náboženství vedou k tomu, že mnoho z více než 22 milionů muslimů žijících v Evropě je připraveno přidat se k teroristické organizaci jako je Al Káida.

⁶³ Kropáček, L. *Blízký Východ na přelomu tisíciletí*. Praha : Vyšehrad, 1999. s. 189-206.

⁶⁴ Zpráva: *Islam in the European Union*. [Online] [Citace: 3. 1 2010.] Dostupné z WWW: <http://www.fnst-freiheit.org/uploads/974/Islam_in_Europe.pdf>.

2. 2. 1 Sociální postavení muslimů v Evropě

Většina současných muslimů žijících v západní Evropě patří do nižší a nižší střední sociální kategorie. Najdeme mezi nimi množství drobných podnikatelů, kteří vlastní restaurace a bistra nebo velmi schopné obchodníky využívající své vazby na arabsky mluvící svět. V malé míře se setkáme také s vysokoškolsky vzdělanými lékaři, učiteli a novináři. Přestože počet muslimů řadících se do vyšších sociálních kategorií pravidelně stoupá, podobně jako míra jejich vzdělání, současné statistiky EU vykazují mezi muslimskou populací zvýšenou nezaměstnanost. Alarmující je pak vysoká nezaměstnanost ve skupině mladých muslimů s nižším vzděláním, jejichž život probíhá sociálně, ekonomicky i politicky na okraji evropské společnosti a je pro většinu z nich frustrující. Kromě legálních muslimských obyvatel Evropy je však nutné ještě připočítat velké množství ilegálních, většinou ekonomických, přistěhovalců, kteří jsou na nejnižších příčkách sociální pyramidy. Je důležité si uvědomit, že více než 100 britských muslimů vstoupilo do Tálibánu v Afghánistánu a pokoušelo se vzdorovat útočícím spojeneckým jednotkám a více než 3000 britských muslimů prošlo od roku 1996 vojenským výcvikem v teroristických táborech v Afghánistánu.⁶⁵

2. 2. 2 Problémy integrace ze strany muslimů

Mnoho Evropanů se domnívá, že muslimského imigranta bude přitahovat volební právo a blahobyt Západu. Sartori ve své knize uvádí možnost, kdy bude imigrant reagovat odmítnutím a to proto, že blahobyt k němu nedospěje a naše hodnoty jsou pro něho negativními hodnotami, jimž nerozumí a jež odmítá. Toho využívají fundamentalistické skupiny, jež se zabývají odchyťáváním muslimských imigrantů. Izolace a společenská marginalizace islámského imigranta způsobuje, že kromě své víry a své náboženské identity nemá k dispozici žádný obranný kulturní prostředek. Pomoc a zázemí nabízí dotyčnému velmi ochranné náboženství, islamismus je totiž víra mimořádně veřejná a mimořádně kolektivní. Místem pro setkávání muslimské komunity v dané evropské zemi je mešita. Muslima nejvíce poznamenává zážitek společné páteční modlitby, která dává věřícím pokyny, jak se chovat a v tomto charakteristickém

⁶⁵ ONDŘEJKA, J. *MUSLIMOVÉ A EVROPSKÁ BEZPEČNOST*. [Online] [Citace: 5. 3 2010.] Dostupné z WWW: <http://search.seznam.cz/?sourceid=szn-HP&thru=&q=OND%C5%98EJKA%2C+J.+MUSLIMOV%C3%89+A+EVROPSK%C3%81+BEZPE%C4%8CNOST?>>.

veřejno-chorálnímu aspektu islamismu (jehož katolicismus nedosahuje) spočívá stmelující prvek i značná část kontroly nad vlastními věřícími. Muslima, který se kolektivním obřadům vyhýbá, si každý všimne a může to pro něj mít negativní důsledky. První vlna muslimů měla velké problémy s integrací a to jednak z důvodu jazykové bariéry a také kvůli velmi nízké úrovni vzdělání. Rovněž samotný islám k integraci nijak nenabádá, a proto první vlně muslimů chybí schopnost a pravděpodobně i touha se integrovat. U dalších generací muslimů to bylo především školství, jež hrálo důležitou pozitivní roli v integračním procesu. Škola dnes však přestává plnit svoji výchovnou funkci, nemluvě o všeobecné krizi veřejného školství. Například v Itálii se církev čím dál víc dožaduje soukromého školství, jež by bylo financováno státem a zrovnoprávněno se státním školstvím. Jestliže Itálie katolickým požadavkům podlehně, potom se jen stěží vzepře analogickému požadavku muslimů, což může mít za následek velký nárůst počtu islámských škol, ve kterých by se učilo arabsky s vyloučením možnosti kontroly ze strany italských úřadů. Financování těchto škol by se jistě ujali bohaté arabské ropné monarchie, jež by do takových institucí nasadily své extrémisty. Toto by mělo za následek ukončení integračního procesu.⁶⁶

2. 2. 3 Vztah islámu a národních legislativ hostitelských zemí

Povíme si nejprve něco o vztahu islámu a národních legislativ ve vztahu k muslimským přistěhovalcům v zemích Evropské unie, jež nejsou ve všech zemích jednotné a doposud řádně koordinované.

Belgie – V zemi existuje zhruba 210 modliteben a působí zde 5 velkých asociací. Od oficiálního uznání islámu v zemi (1978) se islámu vyučuje ve veřejných školách i při mešitách (33 koránských škol). V Bruselu působí institut pro vzdělávání imámů a kazatelů. Komunita vydává časopisy a má pravidelný přístup do rozhlasu a televize. Nejvyšší rada belgických muslimů je označována jako jejich společná, multietnická reprezentace. Naturalizaci upravuje zákon z roku 1985, liberalizovaný v roce 1991. Občanství lze získat po 10 letech pobytu, u druhé generace na žádost rodičů nebo žadatele, když dovršil 18 let, u třetí generace automaticky. Volit mohou

⁶⁶ Sartori, G. *Pluralismus, Multikulturalismus a přistěhovalci. Esej o multietnické společnosti*. Praha : Dokořán, 2005. s.90.

pouze belgičtí občané. Soudy uznávají polygamní manželství vzniklá ještě v původní vlasti.

Dánsko – Nachází se zde asi 55 modliteben a v Kodani je Islámské kulturní centrum. Islámu se učí ve veřejných školách a v 6 školách soukromých, které dostávají státní subvence. Muslimové mají svůj tisk a přístup do rozhlasu. Cizinci mohou vstupovat do politických stran a účastnit se aktivně i pasivně komunálních voleb.

Finsko – V zemi je 15 mešit (modliteben), které organizují mimoškolní výuku islámu. Roku 1993 byl v Helsinkách ustaven Generální sekretariát pro islámské záležitosti v severovýchodní Evropě.

Francie – Zhruba 60% přistěhovalců pracuje v průmyslu a stavebnictví v zemi je asi 1000 adaptovaných modliteben a 50 nově postavených mešit. Ve veřejných školách se náboženství nevyučuje, existují však kurzy arabštiny a islámské civilizace. Islámské vzdělání organizují mešity, v Nièvre vznikl vysokoškolský institut pro vzdělávání imámů. Paříž je v Evropě po Londýně největším centrem arabské mediální produkce. Muslimové ve Francii jsou sdruženi do několika soupeřících asociací, takže rozdělení zatím brání ustavení jednotné reprezentace vůči státu.

Francouzské občanství lze nabýt „právem půdy“ (ius soli); dítě narozené cizineckým rodičům ve Francii, žije-li v zemi alespoň 5 let, si mezi 16. -21. rokem věku může zažádat o občanství Přistěhovalecká politika je ve Francii výrazným politickým tématem, přesto platí, že naturalizační politika je zde velmi benevolentní.

Irsko – Většinu muslimů zde tvoří studenti a intelligence. V roce 1997 byla otevřena velká mešita v Dublinu. Od roku 1990 zde působí islámská škola, 80 % nákladů na výstavbu a platy učitelů v plné výši poskytuje stát. TV přejímá některé programy ze Saúdské Arábie, s níž Irsko rozvíjí z ekonomických důvodů dobré vztahy.

Po 6 měsících pobytu mají cizinci aktivní i pasivní volební právo účastnit se komunálních voleb. Mohou také zastávat funkce ve státní správě.

Itálie – V letech 1984 – 95 byl realizován projekt velkého islámského centra (mešity) v Římě, jenž byl financován Saúdskou Arábií. Muslimskou komunitu tvoří převážně dělníci a nezaměstnaní. V zemi jsou 4 velké mešity. Islámu se vyučuje výhradně mimo veřejné školy. Mají vlastní tiskoviny, rozhlasové pořady (část hradí saúdská MBC), přístup do televize.

Zákon Marielli, přijatý v roce 1990 na naléhání partnerů z EU, měl zamezit nelegálnímu přistěhovalectví, ale tohoto cíle nebylo dosaženo. Islámu se dostává uznání jako „přípustnému kultu“ spíše na regionální, než na celostátní úrovni. Na druhé straně se v metropolitní zemi katolicismu daří rozvíjet různé formy křesťansko-islámského dialogu.

Lucembursko – V zemi se nachází 1 velká mešita a několik modliteben, které zajišťují také náboženskou výchovu. Občanství lze získat až po 10 letech pobytu.

Německo - V zemi je 1500 modliteben, 3000 různých asociací; školství si upravují spolkové země, islámu se vyučuje v rámci turečtiny a dále pak při mešitách. Politika občanství je založena na „ právu krve“ (ius sanguinis) a cizincům je občanství přiznáno nejdříve po 10–15 letech při splnění četných podmínek. Na podzim 1997 bylo znovu odmítnuto zavedení dvojího občanství pro děti cizinců žijících v SRN, a to z obavy před další rozsáhlou imigrací Turků a z jejich velké porodnosti. Právo účastnit se voleb do Bundestágu mělo roku 1998 pouze 160 000 občanů tureckého původu. Volí většinou levici, která je nakloněna zjednodušení zákonů ve prospěch imigrantů. SPD zvažuje možnost přiznávat občanství již po 8 letech pobytu, Zelení mluví dokonce o 5 letech. Děti narozené v SRN by měly nárok na občanství automaticky. Asi čtvrtina Turků v Německu je dnes postižena nezaměstnaností. Duchovní péče o turecké muslimy je upravena smlouvou s Tureckem.

Nizozemsko – V zemi je asi 300 modliteben; největší mešita je v Eindhovenu (od roku 1989). Některé městské úřady povolují svolávat v pátek věřící k modlitbě (*adhán*) za použití amplionu. Ve veřejných školách mají děti etnických menšin každý týden výuku rodného jazyka a kultury s tureckým nebo marockým učitelem. Soukromé konfesní školy jsou subvencovány státem. V zemi je asi 20 soukromých muslimských

škol. Muslimové mají svůj tisk a pořady v rozhlasu a televizi i vlastní rozhlasovou stanici IOS.

Stát od roku 1986 uznává Islám za náboženství rovnoprávné s protestantským a katolickým křesťanstvím a s judaismem. Církev ze své strany věnuje velkou pozornost mezi-náboženskému dialogu. Občanství lze získat naturalizací po 5 letech pobytu. Cizinci mají právo účastnit se komunálních voleb a referend a právo petiční.

Portugalsko – Moderní mešity jsou ve velkých městech, ve školách se islámu nevyučuje. Do země se dováží marocký tisk. Stát islám neuznává, zaručuje však svobodu vyznání a sdružování. Od roku 1993 se upravují podmínky pro cizince, z nichž mnozí přicházejí ilegálně.

Rakousko – V zemi se nachází asi 80 modliteben, ve Vídni je velké Islámské centrum (financované Saúdskou Arábií); ve školách vyučují islámu imámové, většinou vyslaní z Turecka. Výukou se zabývá také asi 40 islámských asociací. Mají vlastní i dovážené tiskoviny a rozhlas a televize jim poskytují každoročně podle dohody krátký vysílací čas.

Islámská náboženská obec, uznávaná zákonem již ve starém Rakousko-Uhersku, byla znovu uznána roku 1979, včetně její reprezentace Národní muslimské rady. Zákon z roku 1985 stanovil, že občanství lze nabýt narozením, je-li jeden z rodičů Rakušan, nebo naturalizací po 10 letech pobytu. Vídeň je významným mezinárodním centrem křesťansko-islámského dialogu.

Řecko – v zemi je asi 270 modliteben, v Thrákii v Komotini je velká mešita a 2 medresy. V Řecku je téměř 250 základních muslimských škol. Muslimové v Thrákii nepřijali kemalistické sekularizační reformy a uchovávají si tradiční islámské kulturní vzory. Ženy si za určitých podmínek mohou vybrat mezi občanskou a šari'atskou právní úpravou rodinných vztahů.

Politická práva mají jen řečtí občané; thráčtí muslimové jimi jsou a mají v parlamentu dva poslance. Náboženská svoboda je zaručena ústavou. U thráckých

muslimů se rodinné a dědické záležitosti řídí šarí'ou, kterou vykládá místní muftí. Islámští duchovní jsou placeni ze státní pokladny. Islám je v Řecku chápán jako tradiční náboženství a v tomto smyslu je zvýhodňován například oproti katolické církvi, která takový status nemá.

Spojené království – V zemi je asi 1000 modliteben. Výuka ve školách zahrnuje 6 velkých světových náboženství; muslimové mají i vlastní kurzy při mešitách a 16 středních škol. V Londýně vycházejí prestižní arabské deníky, kontrolované saúdským kapitálem a více než stovka periodik v angličtině a různých jazycích muslimského světa. Rozhlas MBC vysílá arabsky, BBC má svůj servis pro zahraničí. K emigrantům se obrací více než 60 nezávislých rozhlasových stanic. O muslimském dění v Británii informuje komunita vlastním časopisem Q News.

British Nationality Act z roku 1981 rozlišuje tři stupně státní příslušnosti. Volné stěhování v EU zaručuje přistěhovalcům pouze plné občanství, získané po rodičích nebo naturalizací po 5 letech pobytu a přísahou. Občané států Commonwealthu patří do dalších skupin. Podle zákona z roku 1976 stát jedná s reprezentacemi „národních komunit“ Muslimské organizace se snaží prosadit pro své příslušníky šarí'atské rodinné právo a získat státní podporu pro muslimské školy. Perspektivu v tomto směru otevřelo parlamentní usnesení z ledna 1998, kterým se přiznává finanční podpora prvním dvěma muslimským školám. Znamená to, že tak dosahují státního uznání. V některých oblastech byli muslimové zvoleni do místních zastupitelstev. V parlamentních volbách v roce 1997 byl za labouristy poprvé zvolen muslimský poslanec.

Španělsko – Ve španělské společnosti, zvláště v Andalusii, se projevují určité islamofilní tendence návratu k pramenům a někdy ke konverzím. V zemi je asi 50 modliteben, 5 velkých mešit, v Madridu je významné Islámské kulturní centrum (financoval saúdský král Fahd) a Velká mešita Abú Bakra. Výuka islámu se zvolna rozvíjí. Komunita využívá dovážených tiskovin a vydává vlastní odbornou revui Verde Islam.

Občanství závisí na ius sanguinis. Muslimům je zaručena svoboda vyznání, islám má od roku 1989 statut „zakořenění“ a stát uznává reprezentativu Federace

islámských náboženských společenství FESRI, která sdružuje 12 muslimských asociací v zemi.

Švédsko – Muslimové v zemi se sdružují asi do 60 asociací, mají 3 mešity a další modlitebny (například v továrnách SAAB); ve státních školách je obecná výuka různých náboženství a kurzy v mateřském jazyce přistěhovalců; vlastní soukromá škola v Malmö od r. 1993. Tisk se převážně dováží; v rozhlase se vysílají subvencované pořady v cizích jazycích.

Švédsko na rozdíl od SRN a jiných států neuzavřelo mezinárodní smlouvy s Tureckem a jinými muslimskými státy o islámském kultu a nepřijímá za takovým účelem cizí imámy a učitele. Legislativa umožňuje naturalizaci cizinců po 5 letech pobytu a od r. 1975 také pasivní a aktivní účast v komunálních volbách. Švédsko spolu s Řeckem jako jediné země EU uznávají v zemi šarí'atský sňatek za rovnocenný občanskému.

Velké skupiny muslimů žijí v západní Evropě také ve Švýcarsku a v Norsku. V obou zemích existují modlitebny a mešity. Švýcarsko nepovoluje výuku ve veřejných školách, Norsko naopak nepovoluje zřizovat soukromé muslimské školy. Získat občanství je v Norsku poměrně snadné, ve Švýcarsku obtížné.⁶⁷

Islám se v mnoha evropských zemích stal druhým největším náboženstvím. Konference pro sjednocení islámu v Evropě, scházející se od počátku 90. let ve švýcarském Davosu, zahrnují do svých údajů o Evropě celé Turecko a v duchu OBSE (organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě) i všechny postsovětské státy. Islám dnes rozhodně k Evropě patří a patřil k ní v různých formách i v minulosti. Tuto skutečnost odráží Doporučení č. 1162 přijaté Parlamentním shromážděním Rady Evropy v září 1991, které vybízí k rozvíjení vzájemného poznání a spolupráce mezi evropskými společnostmi a muslimským světem.⁶⁸

⁶⁷ Kropáček, L. *Blízký Východ na přelomu tisíciletí*. Praha : Vyšehrad, 1999. S. 191.

⁶⁸ Kropáček, L. *Blízký Východ na přelomu tisíciletí*. Praha : Vyšehrad, 1999. S. 199.

2. 2. 4 Modely přístupů k muslimské komunitě v zemích EU

Francouzský model – Nejvíce se osvědčuje, je zaměřen na jednotlivé občany a snaží se o jejich asimilaci.

Britský model – Preferuje kolektivní začleňování místních komunit do společnosti.

Německý model – Vytrvale odlišuje cizince a podporuje vazby na jejich původní vlast. Je to model diskriminační.

Fungování a organizace muslimských komunit ve vybraných zemích EU

Ve všech prostředích se muslimské komunity samy vnitřně štěpí a jejich vývoj odráží postojové spektrum ve výchozích zemích i reakci na nové, konkrétní evropské prostředí.

Francie – Sebereflexe muslimů se zde posouvá od pojetí „islámu ve Francii“ k pojetí „islámu francouzského“ a většina muslimů pokládá Francii za svoji vlast. Nedokážou však sjednotit svoji celokomunitní reprezentaci. Výraznou autoritou je zde Pařížská mešita, kterou řídí a financují Alžířané. Jiné centrum představuje Národní federace francouzských muslimů (FNMF), kterou podporuje Muslimská světová liga, spolu se Saúdskou Arábií a Marokem. Sdružuje asi 100 asociací, hlavně marockých. Soupeří s ní Svaz francouzských islámských organizací (UOIF), který má ideově blízko k Muslimským bratřím a tuniské Nahdě. Dále zde funguje již zmíněný vysokoškolský institut pro vzdělávání imámů v Nièvre. Velký počet muslimů zůstává stranou všech těchto organizací. Z iniciativy státu byla ustavena Rada pro islám ve Francii (CORIF), aby byla podlomena alžířská hegemonie v silně heterogenní komunitě.

Velká Británie – Jsou zde muslimské organizace Indů a Pákistánců, které v podstatě kopírují struktury indického islámu (deobandská ortodoxní skupina, Mawdúdího Džamá'at-e islámí, misticko-pietističtí barélwí, pietističtí houževnatí tablíghí, sekta ahmadíja). Vznikají ale i organizace nového typu, jako je Islámská evropská rada, která roku 1981 vyhlásila v pařížském paláci UNESCO Všeobecnou

islámskou deklaraci lidských práv. Vcelku dobré soužití s britským prostředím narušily nejvíce dvě aféry. První se stala kampaň proti Rushdieho Satanským veršům a druhou byl neúspěšný pokus z ledna 1992 ustavit zvláštní muslimský parlament pro pomyslnou zvláštní „paralelní polis“. Británie poskytuje azyl známým islamistům, což vzbuzuje nevoli v arabském světě.

SRN – Zde zůstávají gastarbetři v naprosté většině podle zákona stále cizinci, existují ale i integrační pokusy například německo-turecké smíšené bilingvní školy v berlínské čtvrti Kreuzberg. Tureckou komunitu vnitřně rozděluje příslušnost k mešitám. Většinu z nich ovládá turecká vládní Náboženská správa, která do SRN vysílá úředně pověřené imámy a učitele. Jejich síť řídí islámský přidělenec na tureckém velvyslanectví s autoritou muftího. Druhé největší seskupení představuje Milli Görüş⁶⁹, které se hlásí k Erbakanově bývalé straně Refah, a tedy k islamistické tendenci blízké Muslimským bratřím. Má svá další centra v tureckých komunitách v Dánsku, Nizozemsku, Belgii, Francii, Švýcarsku a Rakousku. Jejich činnost, zahrnující vlastní síť časopisů, bank, škol atd. je koordinována z ústředí v německém Kolíně. Třetí největší soubor mešit ovládá sufíjské bratrstvo, pohybují se v prostoru mezi mystikou, koránskou agitací a politickou podporou pravicových stran.

V SRN našli útočiště také členové a vysocí činitelé některých dalších islamistických hnutí z Blízkého východu. Například Muslimští bratři mají své centrum nedaleko Frankfurtu, které se řídí pokyny z evropského centra v Ženevě. Dále je zde například alžírská FIS a v Hamburku má základnu všearabská, všude ilegální Strana islámského osvobození, řízená v Evropě ze svého ústředí v Británii. V SRN existují i umírněné muslimské skupiny, jako například sekta ahmadíja, ve své mateřské zemi Pákistánu pronásledovaná, která se houževnatě snaží misijně šířit svou verzi islámu. Ze svých základen v Londýně a Frankfurtu to činí i směrem do České republiky.

Belgie – Zde sídlí hlavní evropský štáb pro šíření islámského vlivu saúdského, wahhábovského směru, zprostředkovaného Světovou muslimskou ligou a její

⁶⁹ Plný název seskupení zní Avrupa Milli Görüş Taşkileti tj. Svaz pro národní postoj v Evropě.

dceřinou Světovou radou měšit. Belgickým Turkům je převažující saúdský vliv proti myslí.

Švýcarsko – V zemi se nachází hlavní evropské centrum Muslimských bratří. Toto centrum se obrací hlavně ke druhé a třetí generaci evropských muslimů s cílem utvrdit jejich specifickou muslimskou identitu a organizovat je i v celoevropském měřítku. Finanční podporu poskytuje bratřím islámská, ve Švýcarsku působící banka, která mj. financuje vysokoškolská studia nadějným mladým islamistům. Přes Švýcarsko se také údajně provádějí největší obchody se zbraněmi ze SRN, Itálie nebo zemí střední a východní Evropy, směřující do rukou různým muslimským uskupením.

Přítomnost islámu v Evropě vyvolává u části veřejnosti značné obavy, jichž využívají některé politické strany, které nalézají v útocích proti cizincům důležité téma svých programů. Zvláště citlivé je toto téma ve Francii, která zažila mnoho atentátů, páchaných zřejmě teroristy z Blízkého Východu.

Naprostá většina muslimů v Evropě touží po klidném životě. 66% francouzských muslimů si podle sociologických anket nepřeje žádný zvláštní statut. Proti integraci muslimů působí jak tlaky islamistů, včetně pietistů typu Tablíghu⁷⁰, tak i tlaky domácího prostředí, s jeho xenofobními náladami a projevy. Někdy se nedostává na jedné straně přízpusobivosti, na druhé tolerance. Praktické cesty k rozvíjení pozitivního euroislámu ukazují otevřené poctivé přístupy ze strany občanských sdružení a křesťanských církví.

Huntington uvádí, že počátkem 90. let muslimové tvořili dvě třetiny přistěhovalců do Evropy. Existuje zde jak nebezpečí demografické – přistěhovalcům lze přičíst 10% porodů v západní Evropě, Arabům 50% porodů v Bruselu. Druhým typem nebezpečí je nebezpečí kulturní. Muslimské komunity, ať již turecké v Německu, či alžírské ve Francii, se neintegrovaly do kultury hostitelské země a k obavám Evropanů vykazují jen málo známek, že by tak někdy vůbec chtěly učinit.⁷¹*Nepřátelství je*

⁷⁰ Hlásání islámu nemuslimům či vlašným muslimům; džamá'at-e tablígh, islámská misijní organizace působící téměř celosvětově.

⁷¹ Huntington, S. *Sřet civilizací*. Praha : Rybka Publishers, 2001. s. 235.

namířeno především proti muslimům. Slovo „immigre“ je prakticky synonymní se slovem islám, v současné době druhým největším náboženstvím ve Francii, a odráží kulturní i etnický rasismus hluboce zakořeněný ve francouzské historii.⁷² Ve Francii nepřijímají do škol muslimské dívky, které nosí závoj. Nesouhlas veřejnosti s přistěhovalectvím a nepřátelství vůči imigrantům se v extrémní podobě projevíly v násilných činech páchaných na přistěhovaleckých komunitách i jednotlivcích. Tyto násilnosti se počátkem 90. let staly obrovským problémem zejména v Německu. Ještě závažnější však byl nárůst volebních hlasů pravicových, nacionalistických a protipřistěhovalckých stran a to hlavně v Německu, Francii, Itálii, Belgii a Rakousku. Tyto evropská strany, které se stavějí proti imigraci, jsou do značné míry zrcadlovým odrazem islamistických stran v muslimských zemích. Počátkem 90. let se evropští politici předháněli v reakcích na nárůst protipřistěhovalckého citění. Přistěhovalectví se stalo hlavním problémem v parlamentních volbách roku 1993 a díky němu zvítězily konzervativní strany. Rovněž se změnila francouzská vládní politika, v důsledku čehož se pro děti cizinců stalo obtížnější získat francouzské občanství, pro rodiny cizinců imigrovat do Francie, pro cizince žádat o právo na azyl a pro Alžírany získat do Francie vstupní vízum. Ilegální přistěhovalci byli deportováni, pro jednání s imigranty byla posílena moc policie a dalších vládních úřadů. Obdobná situace byla i v Německu a Velké Británii a celkově lze tedy říct, že v polovině 90.let západní evropské země neúprosně mířily k omezení počtu přistěhovalců z neevropských zemí. Evropské společnosti obecně neusilují o asimilaci přistěhovalců anebo s ní mají značné potíže, přičemž nejasným zůstává, nakolik muslimové a jejich děti o takovou asimilaci stojí. K omezení přílivu imigrantů může dojít jen za předpokladu, budou-li evropské vlády i veřejnost připraveny nést náklady spojené s omezením imigrace. K těmto nákladům by patřily jak přímé daně na zavedení protipřistěhovalckých opatření, tak náklady společenské, jež by vznikly znepřátelením stávajících přistěhovalckých komunit stejně jako potenciální dlouhodobé ekonomické náklady spojené s nedostatkem pracovní síly a nižším hospodářským růstem.⁷³

Po září 2001 vypukla v Evropě kampaň proti terorismu, která vyvolala některé zásahy proti muslimům, zostřený dohled i řadu zatčení Zároveň dramaticky vzrostlo

⁷² Huntington, S. *Sřet civilizací*. Praha : Rybka Publischers, 2001. s. 236.

⁷³ Huntington, S. *Sřet civilizací*. Praha : Rybka Publischers, 2001. s. 241.

xenofobní násilí, vyvolávající přirozeně strach i vzdor. V zemích EU bylo tehdy napočítáno více než 800 útoků na muslimy, včetně vražd, zasílání obálek s výbušninami islámským kazatelům žhářských atentátů na mešity. Zůstává otázkou, zda se v evropském prostředí uplatní rozhodující měrou euroislám, tj. islám propojený s etikou svobody a lidských práv, nebo jeho nežádoucí alternativa – separující se islám ghetta. Tomu nahrává těžká sociální situace početných rodin někdejších přistěhovalců a někdy prvky fundamentalistické mentality u nich samých i v jejich okolí. Muslimové odmítají hospodářskou a kulturní globalizaci jako nežádoucí „amerikanizaci“; chtějí zůstat sami sebou, uchovat si islámskou identitu a jistotu, které z ní odvozují. Muslimové přiznávají Západu významné objevy, technický pokrok, dobrou životní úroveň a mnozí také širokou míru svobody, kterou sami využívají, vytýkají mu však, že ztrácí duši. Jejich smýšlení a pocity vůči Západu lze charakterizovat jako ambivalenci.⁷⁴

2. 2. 5 Islamofobie

Termín je vnímán jako nepěkné označení nepěkného společenského jevu a zahrnuje široké spektrum projevů vyjadřujících nadřazenou přezíravost až nenávistný odpor proti muslimům, zvláště Arabům, ale i jejich jiným souvěrcům, s nimiž v západních zemích xenofobní jedinci či skupiny přicházejí v různých kontextech do styku.⁷⁵ V Anglii jsou například častým terčem muslimové z Pákistánu, Bangladéše nebo Indie, tvořící v zemi nejpočetnější komunity přistěhovalců. Zatímco dříve se muslimům vytýkalo požitkářství (nepochopením reálných motivací polygamie) a fatalismus, dnes pohoršuje naopak přísná, puritánská morálka a aktivismus, vykládaný jako příprava k teroru.⁷⁶ V Evropě vyvolávají islamofobii spíše populistické podněty, významnější protimuslimské podněty tu vyšly z napětí a afér vyvolaných početnou přítomností přistěhovalců z muslimských zemí. Konkrétní situace se liší podle jednotlivých zemí EU. Jak jsme si již výše uvedli, ve Francii mají převahu přistěhovalci z Alžírsko, Tuniska a Maroka a veřejné mínění rozbouřily aféry se šátky, které maghribské studentky na francouzských, přísně sekulárních lyceích odmítaly ve třídách odložit. V Británii s muslimskou menšinou z indo-pákistánského subkontinentu silně zapůsobila aféra Salmana Rushdieho. V Německu vyvolává napětí přítomnost velkých

⁷⁴ Kropáček, L. *Islám a Západ*. Praha : Vyšehrad, 2002. s. 133.

⁷⁵ Kropáček, L. *Islám a Západ*. Praha : Vyšehrad, 2002. s. 138.

⁷⁶ Kropáček, L. *Islám a Západ*. Praha : Vyšehrad, 2002. s. 138.

počtů tureckých gastarbaiterů. Výraz islamofobie se postupně rozšířil všude a vyjadřuje fenomén protimuslimského smýšlení, rétoriky i jednání. Již jsme se zmínili o tom, jak averzi vůči muslimům cílevědomě živí populistické xenofobní strany, které si tak již zajistily volební úspěchy v několika evropských státech: ve Francii, v Rakousku, ve Švýcarsku, v Norsku, v Dánsku a v Nizozemsku. Xenofobně vystupují také Liga severu v Itálii, Vlámský blok v Belgii, Strana státoprávní ofenzivy v Německu a další politické síly. Po 11. září 2001 byla výrazně, až diskriminačně, zpřísněna vízová a imigrační politika vůči žadatelům z muslimských zemí v USA i v některých evropských zemích. Nejméně se islamofobie projevuje v akademickém a intelektuálním životě. V Evropské unii islamofobní výstřelky sleduje Evropské monitorovací centrum rasizmu a xenofobie (EUMC).⁷⁷

2. 2. 6 Ze správy EUMC – hlavní poznatky a závěry

- Mnoho evropských muslimů se setkává s diskriminací v oblasti zaměstnávání, vzdělávání a bydlení bez ohledu na svůj etnický původ nebo náboženský postoj.
- Diskriminaci muslimů lze připsat islamofobním postojům i rasistické a xenofobní nesnášenlivosti, tyto jevy jsou totiž často vzájemně propojeny. Nepřátelský postoj vůči muslimům je tedy třeba chápat v širším kontextu xenofobie a rasizmu vůči migrantům a menšinám.
- I přes sporadické údaje o nábožensky motivovaných incidentech je zřejmé, že muslimové jsou vystaveni islamofobním projevům – od slovního vyhrožování až po fyzické útoky.
- Z dostupných údajů o obětech diskriminace vyplývá, že evropští muslimové jsou často neúměrně zastoupeni v oblastech s horšími podmínkami bydlení, úroveň dosaženého vzdělání se v jejich případě pohybuje pod obecným průměrem a míra nezaměstnanosti je naopak nadprůměrná. Muslimové často vykonávají zaměstnání, která nekladou vysoké nároky na kvalifikaci. Jako skupina jsou ve velké míře zastoupeni v hospodářských odvětvích s nízkými platy.
- Mnoho evropských muslimů, zejména mladých lidí, se na cestě za sociálním vzestupem potýká s překážkami, což může vést k pocitům beznaděje a sociálního vyloučení.

⁷⁷ Kropáček, L. *Islám a Západ*. Praha : Vyšehrad, 2002. s. 143.

- Rasismus, diskriminace a sociální marginalizace jsou závažnými hrozbami pro integraci a soudržnost komunity.⁷⁸

Warrag ve své knize konstatuje - mnoho muslimů v Británii dalo v posledních letech najevo, že se své hostitelské společnosti nehodlají přizpůsobovat; naopak, chtějí, aby se změnila tato společnost. Volají po zvláštních právech a zvláštních výsadách. Mnozí muslimové mají za to, že mohou křesťanství urážet dle libosti, nicméně při sebemenším náznaku kritiky islámu upadají do naprosté zuřivosti, případně sahají k násilí. Islám – „musí být nekriticky přijat jako božské zjevení jak muslimy, tak nemuslimy, a toto přijetí se musí odrazit v chování státu a společnosti“. Muslimové si chtějí podržet své islámské hodnoty, ohrožované hodnotami jejich hostitelské společnosti, a to i za cenu porušování britských zákonů. Například muslimové konzumují výhradně halal maso, při jehož výrobě se dobytek poráží podle náboženských rituálů a neexistuje zde povinnost zvíře před zabitím omráčit, což nekoliduje se zákony proti týrání zvířat. Pokud tedy vyhovujeme muslimským požadavkům, aby uplatňovaly při zabíjení zvířat své vlastní metody, ve skutečnosti schvalujeme jednání, které jsme již dříve prohlásili za nemorální. Podobný dvojí metr existuje i ve vztahu k muslimským ženám na Západě. Ženy jsou nuceny vstupovat do předem domluvených manželství, ztrácejí domov a je jim upíráno právo na vzdělání. Multikulturalisté v takových případech nezasahují a tyto ženy nepodporují, protože se jedná o součást kultury a náboženství a to je třeba tolerovat. V zemích EU existují případy, kdy je dívka zavražděna, spáchá sebevraždu, nebo je surově potrestána mužskými členy rodiny. Policie i sociální pracovníci se mnohdy takovými případy ve jménu multikulturalismu odmítají zabývat – proto zde vzniká potřeba takových organizací jako např. *Ženy proti fundamentalismu*.⁷⁹

Na druhé straně vcelku pozitivně můžeme vnímat to, že např. ve Francii vzniká nová islámská městská kultura. Nové je na ní hlavně to, že je v podstatě sekulární. Spočívá v tom, že mladí lidé nosí islám jako módu a prezentují ho jako „cool“. Své islámské přesvědčení demonstrují tím, že jedí *halal* hamburgery, poslouchají islámský rap, nosí sportovní trička s nápisem „Moudjahidine“ („Bojovník“) a popíjejí Mecca

⁷⁸ *Nejdůležitější informace ze zprávy EUMC*. [Online] [Citace: 3. 12 2009.] Dostupné z WWW: <<http://fra.europa.eu/fraWebsite/material/pub/muslim/EUMC-highlights-CS.pdf>>.

⁷⁹ Warrag, I. *Proč nejsem muslim*. Olomouc : Votobia, 2005. s. 487.

Colu, Quibla Colu nebo Muslim Up. V oblasti módy existují dnes nové značky muslimského oblečení, označované jako „etické“. Etické proto, že se prezentují jako alternativa západních značek, které svým frivolním stylem často neodpovídají islámskému vkusu a etice. Například značka Himaya, Bilal či Moudjahidine. Dnešní mladá generace evropských muslimů, na rozdíl od svých rodičů a prarodičů, necítí potřebu nechat si svou islámskou identitu a religiozitu dovážet z rodných zemí svých předků. Jejich domov je v Evropě a potřebují tak identitu, která v sobě skloubí obojí: islám i Západ. Rovněž je zde nová generace muslimských dívek a žen, které jsou aktivní, vzdělané, uvědomělé a hledají způsob jak se vyrovnat s jejich mužskými protějšky. Mladí muslimové vesměs odsuzují terorismus.

Tato nová identita mladých evropských muslimů je svobodně volitelnou alternativou, k níž se mohou dobrovolně hlásit, aniž by zároveň museli snášet autoritativní politickou sílu v arabském světě.⁸⁰

2. 2. 7 Multikulturalismus

Multikulturalismus je myšlenkový a politický proud, který reaguje na situaci vzniklou soužitím několika kultur a který věří, že v jednom státě mohou žít pohromadě jednotlivci a skupiny rozdílné kultury, náboženského vyznání, rasy, s jinými hodnotami, vzájemně si rozumět a učit se od sebe. Říká, že všichni lidé jsou si rovni a každý má právo zachovat si svou kulturu a vyznání. Multikulturalismus zdůrazňuje pozitivní přínos soužití různých skupin pro celou společnost i stát. Můžeme jej najít zejména v zemích, ve kterých žije mnoho různých národnostních a kulturních skupin, kde má multikulturalismus za cíl politicky sjednotit občany bez ohledu na jejich původ, náboženství či kulturu, přičemž vyzdvihuje důležitost zachování vzájemných odlišností. V USA je spojován s politickou korektností. Multikulturalismus se staví do opozice vůči konceptu národního státu, tak jak v Evropě vznikl na začátku 19. století, kdy stát znamenal jednotný národ, jazyk a kulturu a cizí subjekty byly asimilovány či vyháněny, vyčleněny ze společnosti.⁸¹

⁸⁰ Frouzová, M. a kol. *Mříže v Ráji*. Praha : Vyšehrad, 2006. s.83-90.

⁸¹ Encyklopedie - Evropa 2045. *Multikulturalismus*. [Online] [Citace: 3. 2 2010.] Dostupné z WWW: <http://www.evropa2045.cz/hra/napoveda.php?kategorie=7&tema=146.>>.

Warrag uvažuje v tom smyslu, že asimilace již není u muslimů v módě, jelikož multikulturalismus odsuzuje snahu hostitelské země o asimilaci muslimů jako šovinismus, rasismus, kulturní imperialismus či kulturní genocidu. Toleranci islámského fundamentalismu v některých zemích EU lze odůvodnit krátkozrakým úsilím nemuslimských politiků využít ve volbách muslimské hlasy. Například aby ve Velké Británii Labour Party získala voličské hlasy muslimů, popřela demokratické principy, protože v mnoha volebních okrscích může fundamentalistický islám volební výsledky výrazně ovlivnit. Rovněž vláda, vedena obchodními důvody (obchodní vztahy se Saúdskou Arábií), si nechce proti sobě popudit některé islámské fundamentalisty. Britská vláda nekritizovala nedemokratické praktiky Saúdské Arábie, dokonce cenzurovala televizní programy BBC, které byly vůči Saúdské Arábii kritické. Chrání tím své ekonomické zájmy v této zemi – především obchod se zbraněmi. Britské vlády rovněž tolerují ponižující podmínky, v jakých musí v Saúdské Arábii pracovat britští křesťané. Ti tam musí své náboženství skrývat – což je v příkrém rozporu s náboženskou svobodou, které se těší muslimové v Británii.

Školství ztrácí svoji integrační funkci tím, že učitelé poukazují na etnické, rasové a náboženské rozdíly mezi žáky a studenty. V Británii není oddělení státu a náboženství absolutní. Školy mají dle zákona konat jakousi společnou bohoslužbu a tak díky filozofii multikulturalismu pronikla do tříd islámská propaganda. K integraci by tak vedl přísně laický vzdělávací systém. Rovněž někteří západní intelektuálové podřívají důvěru v západní sekulární hodnoty.⁸²

⁸² Warrag, I. *Proč nejsem muslim*. Olomouc : Votobia, 2005. s. 491.

III. Opatření EU vůči islámským fundamentalistům

Teroristické útoky v Madridu z 11. března 2004 potvrdily přítomnost nezjištěných buněk Al Quida v Evropě. V současnosti sice ještě stále platí, že ve sféře politické, hospodářské a kulturní muslimská komunita v Evropě nepředstavuje jednotný celek. V oblasti organizovaného zločinu a terorismu však k integraci v rámci Evropy již došlo. Komunikace jednotlivých muslimských teroristických buněk je sledována od Velké Británie přes Španělsko a Francii až po Itálii a Řecko.⁸³

3. 1 Dva hlavní typy motivace extrémních islámských uskupení a teroristických organizací

- 1) Násilná opozice proti politickému a vojenskému vlivu USA a jejich spojenců ve světě, která se projevuje atentáty na symboly západní společnosti. K takovým útokům patří atentáty z 11. září 2001 v USA nebo 11. března 2004 v okolí Madridu.
- 2) Druhým typem motivace jsou nedávné atentáty v Turecku a Saúdské Arábii, které jsou zacíleny na vládní i soukromé instituce evropských států v muslimských zemích a na místní muslimské vládní autority spolupracující nebo respektující euro-americkou kulturu bojující proti vlivu Západu na život muslimského světa. Za těmito útoky se většinou skrývá úsilí vnutit islámskému světu fundamentalistické vidění světa.

3. 2 Bezpečnostní politika EU

EU se problematikou terorismu zabývá již od roku 1977, kdy byla přijata první rámcová smlouva – Evropská úmluva o potlačování terorismu (leden 1977). Zvýšenou aktivitu v boji proti terorismu vykazuje EU od poloviny 90. let, kdy byla v listopadu 1995 přijata Úmluva o Europolu, která se zabývá celoevropskou spoluprací v oblasti prevence proti terorismu. V říjnu 1996 byla přijata společná akce Evropské rady na vytvoření a udržování soupisu specializovaných protiteroristických kompetencí, znalostí a odborností. V prosinci 1998 pak další společná akce Evropské rady s cílem posuzovat

⁸³ ONDŘEJKA, J. *MUSLIMOVÉ A EVROPSKÁ BEZPEČNOST*. [Online] [Citace: 5. 3 2010.] Dostupné z WWW: <http://search.seznam.cz/?sourceid=szn-HP&thru=&q=OND%C5%98EJKA%2C+J.+MUSLIMOV%C3%89+A+EVROPSK%C3%81+BEZPE%C4%8CNOST.>>.

v členských zemích EU ve zločinecké organizaci jako trestný čin a také k témuž datu bylo přijato rozhodnutí Evropské rady, jímž byl dán Europolu pokyn k řešení trestných činů, které by mohly být spáchány při teroristické činnosti. Prosinec 1999 – přijato doporučení pro spolupráci v boji proti financování teroristických skupin.

Důležitým mezníkem ve vývoji bezpečnostní politiky bylo, když na mimořádném zasedání 21. září 2001 přijala Evropská rada tzv. „akční plán“, jehož cílem je zvýšit provázanost jednotlivých sfér politiky EU, zintenzívnit policejní a soudní spolupráci v oblasti trestního práva, posílit bezpečnost letecké dopravy a zastavit financování terorismu.

Evropská rada také zřídila svým rozhodnutím ze dne 28. února 2002 tzv. EUROJUST (Evropská skupina pro soudní spolupráci), jejímž cílem je posílení boje proti závažné trestné činnosti, a to včetně boje proti terorismu.

Dalším důležitým dokumentem je Evropská bezpečnostní strategie (EBS), jež definuje terorismus jako závažnou bezpečnostní hrozbu pro Evropu.

Výrazně se urychlil proces zřízení postu koordinátora EU pro boj proti terorismu a otevřela se cesta k otevřené výměně informací mezi evropskými a americkými zpravodajskými službami. Jeho úkolem bude především synchronizace úsilí členských zemí EU při potírání terorismu, podpora činnosti Rady ministrů vnitra a spravedlnosti a také práce na přípravě a vytvoření specializované evropské zpravodajské služby „evropské CIA“, pověřené bojem proti terorismu.

3. 3 Integrovaný proces muslimů v ČR

Islám do České republiky importovali uprchlíci, turisté, obchodníci, studenti a další migrující. V čase roste počet cizinců, kteří jsou muslimy z tzv. třetích zemí s povolením k dlouhodobému i trvalému pobytu, azylantů, kterým byl v Česku přiznán azyl a také těch, kteří získali občanství. Objevují se i čeští konvertité. Také Češi mají více příležitostí se s islámem blíže seznámit – prostřednictvím médií, studijních i turistických cest, literatury apod. O islámu si nemyslí nic dobrého tři čtvrtiny Čechů, šedesát procent z něj má strach. Veřejné mínění o muslimech se utváří pod vlivem

médií, která produkují stereotypní obraz islámu.⁸⁴ V České republice jsou dvě hlavní islámská centra: v Brně a v Praze (pod kterou spadá i centrum v Teplicích) a informační centrum a modlitebna v centru Prahy (Politických vězňů 14, stav v r. 2007) a několik malých modliteben ve větších městech, kde se nacházejí studenti z muslimských zemí. Islámská centra jsou spravována Islámskými nadacemi, které vyvíjejí zejména charitativní a osvětovou činnost. Kromě toho v ČR působí Ústředí muslimských obcí, Svaz muslimských studentů a Muslimská unie.⁸⁵

3. 4 Mediální obraz muslimů v ČR

Střípky informací, které média o českých muslimech nabízejí, zatím připomínají rozbité zrcadlo, z něhož zbylo jen pár více či méně poškozených kousků. Obecně je možné ve člancích vysledovat všudypřítomný stereotyp, který k čitelnému obrazu českých muslimů příliš nepřispívá a jenž zřejmě nepřekračuje schematičnost vnímání muslimů ve společnosti jako celku. Stereotyp je navíc umocněn relativně malým prostorem, jež jim čeští novináři poskytují. Muslimská komunita jako taková zatím není běžnou součástí tematické agendy médií, což může jednoduše souviset i s tím, že počet muslimů v ČR není příliš velký. Na stránky novin či časopisů se dostávají zprostředkovaně, nejčastěji v souvislosti s konfliktem (kontroverzí) či prostřednictvím vztahu Čechů k nim. Muslimové jsou představováni jako cizinci, je zdůrazňována jejich odlišnost, která je vesměs chápána negativně (potenciál hrozby). Kulturní zázemí nebo náboženská tradice není v médiích příliš reflektována. Novináři přitom poskytují jen velmi málo příležitostí dozvědět se o muslimech v Česku něco více. Čtenářům, kteří pravděpodobně vesměs nemají vlastní nezprostředkovanou zkušenost s muslimy, se dostává útržkovitých a ne příliš pozitivních informací (převaha konfliktu) bez hlubšího kontextu. Zneklidňující je zejména důraz na odlišnost, bez dalších možností ji pochopit. Pokud by se podobný způsob informování o českých muslimech prohluboval, pak by mohl bránit v úspěšné integraci této menšiny.⁸⁶

⁸⁴ Topinka, D. VÝZKUMNÁ ZPRÁVA. *INTEGRAČNÍ PROCES MUSLIMŮ*. [Online] [Citace: 3. 12 2009.] Dostupné z WWW: <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/dokument/2007/integrace_muslimu.pdf>.

⁸⁵ *Multikulturní centrum Praha* [online]. 2005, [cit. 2009-03-08]. Dostupné z WWW: <http://mkc.cz/uploaded/otevrena_skola/ikd_svetova_monot_nabozenstvi.pdf>.

⁸⁶ Bitrich, T., Hála, M. a kol. *Cizinci, naši a média*. Praha: Multikulturní centrum Praha, o.s. ve spolupráci s UNHCR, 2007. 80-239-8475-6.

Závěr

Celkový počet osob vyznávající islám se pohybuje přes jednu miliardu. Vycházejíce z počtu věřících, který díky vysoké natalitě i neutuchající expanzi do nových oblastí neustále roste, můžeme islám považovat za druhou nejrozšířenější víru na světě, která se dnes realizuje od Maroka po Indonésii. Vyřknout o islámu obecné soudy je velmi obtížné, protože v sobě islám zahrnuje mnoho úrovní a realit. Jako v každém náboženství i zde existuje rozdíl mezi normativní a žitou formou.

Skutečné nebezpečí z hlediska islámu nalézáme ve fundamentalistickém proudu. Cílem Bratrstva bylo vytvoření islámského státu s Koránem jako ústavou. Ostře protestovali především proti sekularizaci západního typu. Hasan al-Banná považoval džihád mečem za zcela legitimní formu prosazování islámu. Nelze však vidět islám černobíle, jelikož základními proudy islámského myšlení ve 20. století můžeme v podstatě rozdělit na modernistické a fundamentalistické skupiny. Jednotlivé islamistické formace v sobě zahrnují některé prvky nedemokratických i demokratických ideologií. Modernistické islámské skupiny se vyznačují kritikou zasahování islámu do politiky a nezavržení určité formy sekularizace, která se však podařila zatím pouze v Turecké republice. Zároveň zřetelně proklamují snahu o modernizaci islámu, někteří dokonce tvrdí, že islám je slučitelný s demokracií a šaría je slučitelná s pluralitou. Některé modernistické proudy působí také mezi muslimy mimo muslimské země, kde zastávají i zastupitelské posty. Jsou to hnutí intelektuálů, která nebudí důvěru u tradicionalistů a bývají jimi často označováni za oportunisty. Členové těchto hnutí bývali dříve levicově nebo nacionalisticky orientováni. Jejich cílem je uplatnění islámských hodnot ve veřejném životě. Tyto hodnoty interpretují v liberálním duchu a tak jsou někdy označováni za „nové islamisty“. Kritizují extremisty a jejich výklad šarí'y.

Islamismus – je formou modernistického islámského fundamentalismu

Lze tedy konstatovat, že islamistický fundamentalismus je politickou ideologií, která usiluje o programovou reislamizaci společnosti a deklaruje svou antimoderní a antizápadní orientaci. Islamismus prosazuje znovusjednocení etiky, ekonomiky a politiky do jednoho celku. Islamisté požadují vládu Boží, nastolení skutečné rovnosti,

překonání chudoby, kterou chápou jako produkt západního kapitalismu. Jejich hlavním cílem je však ustavení jednotné univerzální ummy, již se v současnosti pokouší suplovat OIK (Organizace islámské konference).

K islámu v Evropské unii bych chtěl dodat, že členské země se potýkají s rozšiřujícími se muslimskými komunitami, jejichž řady zvětšují i evropští konvertité. Evropská unie se snaží hledat vhodné formy soužití s muslimy, tak aby nedošlo k závažným společenským problémům, které by vedly k ohrožení sociální soudržnosti (muslimové by se uzavírali do ghatt). Osobně jsem zastáncem tzv. *euroislámu*⁸⁷, kdy jsou muslimové integrováni do evropské společnosti tak, aby sdíleli její hlavní hodnoty a akceptovali individuální lidská práva. Rovněž zastávám názor, aby zde muslimové procházeli pouze sekularizovaným školstvím a své náboženství praktikovali pouze v soukromí. Zavrhuji multikulturalismus, jenž podporuje etnické a kulturní odlišnosti.

K opatřením EU vůči islámským fundamentalistům bych rád dodal, že předpisy, jimiž se zaváděla jednotlivá opatření proti terorismu, jsou značně nejednotná a je až zarážející laxní přístup ze strany EU k jejich sjednocení do podoby ucelené strategie. Ačkoliv úsilí v boji proti terorismu bylo po 11. září nepochybně zvýšeno, v podstatě se „neobjevilo nic nového“. Zavedená opatření totiž, jak známo, nedokázala zabránit útokům v Madridu a v Londýně.

Literatura

⁸⁷ Euroislám je evropská varianta islámu, která si klade za cíl vytvořit verzi islámu slučitelnou s evropskými tradicemi a životními podmínkami v Evropě. Reaguje na postupné modernizační proměny uvnitř muslimských komunit, jež hledají cestu smíru mezi vírou a životem v moderních společnostech. Je liberální formou islámu, která se hlásí k participaci na společenském a politickém životě. Významným hlasatelem euroislámu se stal Táriq Ramadán. Euroislám je v Evropě přijímán buď jako možné východisko pro udržení soudržnosti společností a snahu o začlenění muslimů do společnosti nebo jako příliš idealizovaný reformní směr skupiny muslimských intelektuálů.

- 1) Heywood, A. *Politické ideologie*. Plzeň : Aleš Čeněk, 2008. str. 368. ISBN 978-80-7380-137-3.
- 2) Frouzová, M. a kol. *Mřížve v Ráji*. Praha : Vyšehrad, 2006. str. 173. ISBN 80-7021-847-9.
- 3) Hübsh, Hadayatullah. *Fanatičtí bojovníci ve jménu Alláha Kořeny islámského teroru*. Praha : Naše vojsko, 2002. str. 124. ISBN 80-206-0609-2.
- 4) Huntington, S. P. *Střet civilizací*. Praha : Rybka Publishers, 2001. str. 448. ISBN 80-86182-49-5.
- 5) Kuras, B., Müller, Z. *Islám v Evropě*. Praha : Centrum pro ekonomiku a politiku, 2006. ISBN 80-86547-53-1.
- 6) Adéla, K. a kol., *Islám - ideál a skutečnost*. Praha : Baset Miloš Uhlíř, 2002. str. 311. ISBN 80-86223-71-x.
- 7) Kropáček, L. *Blízký Východ na přelomu tisíciletí*. Praha : Vyšehrad, 1999. str. 284. ISBN 80-7021-298-5.
- 8) Kropáček, L. *Islám a Západ*. Praha : Vyšehrad, 2002. str. 200. ISBN 80-7021-540-20.
- 9) Lunde, P. *Islám - Víra, kultura, dějiny*. Praha : Knižní klub, 2004. str. 192. ISBN 80-242-1093-2.
- 10) Mendel, M. *Islámská výzva*. Brno : Atlantis, 1994. str. 248. ISBN 80-7108-088-8.
- 11) Sartori, G. *Pluralismus, Multikulturalismus a přistěhovalci. Esej o multietnické společnosti*. Praha : Dokořán, 2005. str. 127. ISBN 80-7363-022-2.
- 12) Spencer, R. *Islám bez závoje*. Praha : Triton, 2006. str. 240. ISBN 80-7254-761-5.
- 13) Bitrich, T., Hála, M. a kol. *Cizinci, naši a média*. Praha : Multikulturní centrum Praha, o.s. ve spolupráci s UNHCR, 2007. ISBN 80-239-8475-6.
- 14) Warrag, I. *Proč nejsem muslim*. Brno : Votobia, 2005. str. 503. ISBN 80-7220-234-0.

Elektronické informační zdroje

- 1) Topinka, D. VÝZKUMNÁ ZPRÁVA. INTEGRAČNÍ PROCES MUSLIMŮ. [Online] 2007 [Citace: 3. 12 2009.] Dostupné z WWW: <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/dokument/2007/integrace_muslimu.pdf>.
- 2) GOMBÁR, E. Vliv politicky relevantních elit na demokratizační v Egyptě. [Online] červen 2007. [Citace: 12. 3 2010.] Dostupné na WWW: <http://www.mzv.cz/public/df/97/64/72870_14945_rm01_01_06_Gombar.pdf>.
- 3) e CESTY. *Mezi muslimy VI. - Džihád* [online]. 2008, [cit.2010 -03-10]. Dostupné z WWW : <http://www.ecesty.cz/etnosvet/bezhranic/mm_dzihad.htm> .
- 4) Encyklopedie En- Evropa 2045. Multikulturalismus. [Online] [Citace: 3. 2 2010.] Dostupné na WWW: <<http://www.evropa2045.cz/hra/napoveda.php?kategorie=7&tema=146>>.
- 5) Multikulturní centrum Praha [online]. 2005,[cit.2009-03-08]. Dostupné z WWW: <http://mkc.cz/uploaded/otevrena_skola/ikd_svetova_monot_nabozenstvi.pdf> .
- 6) Nejdůležitější informace ze zprávy EUMC. [Online] [Citace: 3. 12 2009.] Dostupné na WWW: <http://fra.europa.eu/fraWebsite/material/pub/muslim/EUMC-highlights-CS.pdf>.
- 7) European Parliament, Directorate – General for Internal Policies of the Union. Re: *Islam in the European Union: WHAT'S AT STAKE IN THE FUTURE?* [Online] 2007 [Citace: 3. 1 2010.] Dostupné z WWW: < http://www.fnst-freiheit.org/uploads/974/Islam_in_Europe.pdf>
- 8) Wikipedia. Talibán [Online] 2009 [Citace: 3. 2 2010.] Dostupné z WWW: <<http://cs.wikipedia.org/wiki/T%C3%A1lib%C3%A1n>>.
- 9) WIKIPEDIE.Politická ideologie [Online] 2009 [Citace: 18. 3 2010.] Dostupné z WWW: < http://cs.wikipedia.org/wiki/Politick%C3%A1_ideologie> .
- 10) ONDŘEJKA, J. MUSLIMOVÉ A EVROPSKÁ BEZPEČNOST. [Online] 2004 [Citace: 5. 3 2010.] Dostupné z WWW: < <http://search.seznam.cz/?sourceid=szn-HP&thru=&q=OND%C5%98EJKA%2C+J.+MUSLIMOV%C3%89+A+EVROPSK%C3%81+BEZPE%C4%8CNOST>> .

Seznam příloh

Příloha I: Maximální počty muslimů v zeních EU a Švýcarsku

Příloha II: Prosté součty muslimů v uvedených zemí Evropy

Abstrakt

Melichar, L. *Islámský fundamentalismus a Evropská unie*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, o. p. s., 2010. 66 s.
Vedoucí bakalářské práce: doc. Ing. Štefan Danics, Ph.D.

Klíčová slova

Integrace, Islám, Muslim, Fundamentalismus, Terorismus

Cílem této bakalářské práce je nastínit možných bezpečnostních rizik islamistického fundamentalismu v Evropské unii. Tato práce je strukturována do dvou hlavních částí a dále pak do šesti základních kapitol. V první části se podrobněji zaměřuje na objasnění role islámského fundamentalismu v současném světě. Snaží se vysvětlit na základě, čeho lze islamistický fundamentalismus považovat za politickou ideologii. Ve své druhé části se snaží zachytit aspekty podílející se na začleňování muslimů do evropské společnosti. Zkoumá příčiny muslimské migrace do Evropy, postavení muslimů v Evropě a naznačuje důvody radikalizace evropských muslimů, která ústí v teroristické útoky. Současně je v práci krátce zmapována problematika přijatých opatření v boji proti terorismu v Evropě.

Abstract

Melichar, L. *Islámic fundamentalism and European Union*. České Budějovice: The College of European and Regional Studies, o. p. s., 2010. 66 s.

Supervisor: doc. Ing. Štefan Danics, Ph.D.

Keywords

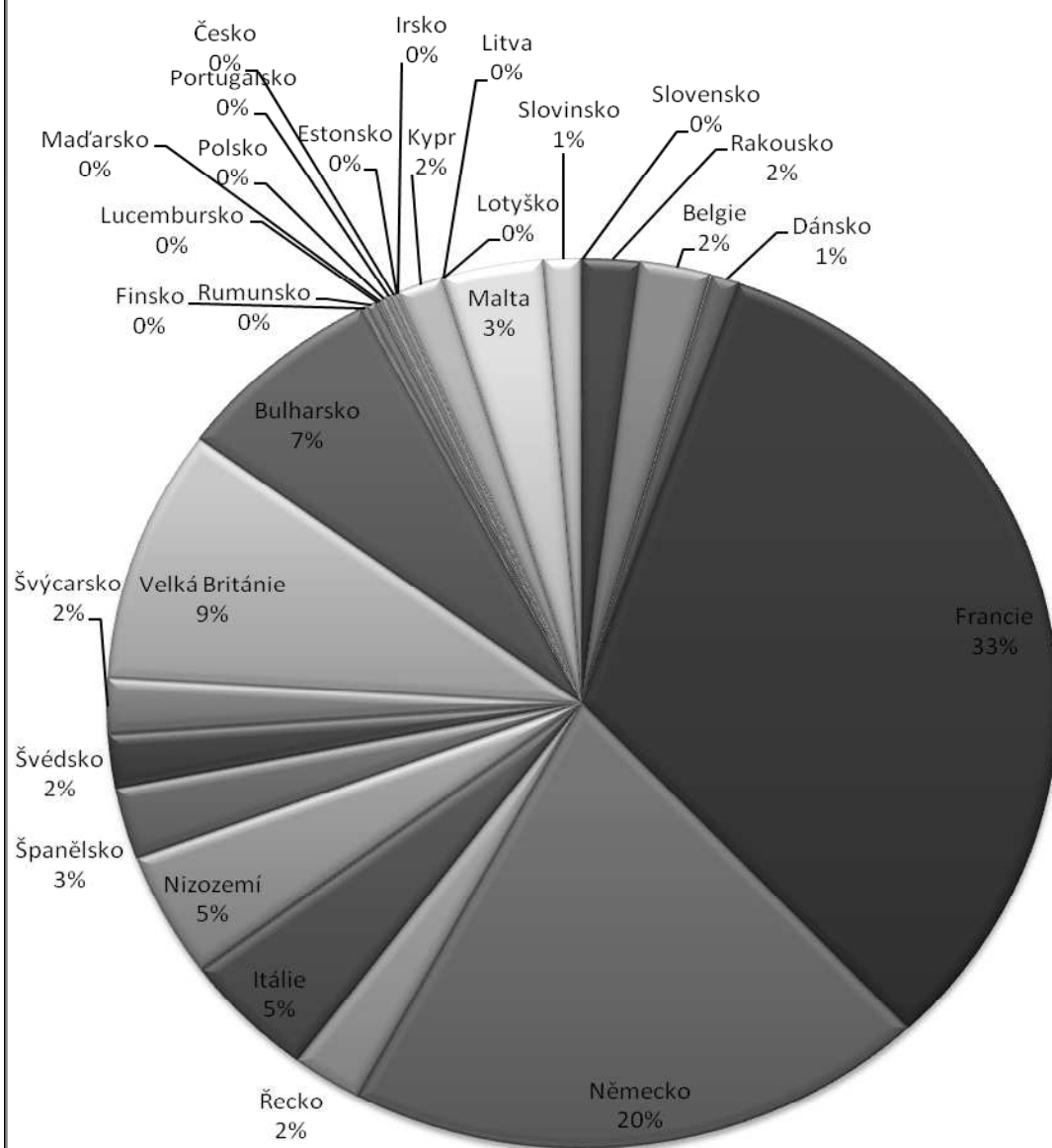
Integration, Islam, Muslim, Fundamentalism, Terrorism,

The aim of this Bachelor's dissertation is to outline the potential safety risks of Islamist fundamentalism in the European Union. This dissertation is divided into two main sections and then into six chapters. The first part focuses more clarifying of the role of Islamic fundamentalism in the contemporary world. It seeks to explain under what can be Islamic fundamentalism as a political ideology. In its second part it tries to capture the aspects involved in the integration of Muslims into European society. Examines the causes of Muslim migration to Europe, the position of Muslims in Europe and suggests reasons for the radicalization of European Muslims, that leads to terrorist attacks. At the same time the dissertation analyzes the measures taken to combat terrorism in Europe.

Příloha I

Maximální počty muslimů v zemích EU a ve Švýcarsku	
Rakousko	300000
Belgie	370000
Dánsko	150000
Francie	5000000
Německo	3040000
Řecko	370000
Itálie	700000
Nizozemí	695600
Španělsko	400000
Švédsko	300000
Švýcarsko	310000
Velká Británie	1406000
Bulharsko	1110295
Finsko	20000
Rumunsko	60000
Lucembursko	3800
Maďarsko	30000
Polsko	15000
Portugalsko	38000
Česko	20000
Estonsko	6000
Irsko	5000
Kypr	245700
Litva	2700
Lotyšsko	300
Malta	526000
Slovinsko	195000
Slovensko	5000
celkem	15324395

Maximální počty muslimů v zemích EU a ve Švýcarsku

Příloha II

Prosté součty muslimů v uvedených zemích Evropy	
Rakousko	200 000
Belgie	400000
Dánsko	150000
Francie	4000000
Německo	3500000
Řecko	370000
Itálie	700000
Nizozemí	700000
Španělsko	500000
Švédsko	300000
Švýcarsko	310807
Velká Británie	1500000
	12 630 807

